

Inhoud

Gebitten bij Bordewijk; een compilatie.....	2
Inleiding.....	2
Paddestoelen (1916; gelezen in Verzameld werk 10 v.a. P. 293)	3
Paddestoelen (Raad in) Rijm (1961, Verzameld werk 10 v.a. P. 327)	3
Jade, Jaspis en de Jitterbrug (1964, verzameld werk 10 v.a. P. 365)	4
Fantastische Vertellingen (BZZTôH 1986 paperback herdruk).....	4
Blokken (editie 1949 Nijgh & Van Ditmar)	9
1933 Knorrende Beesten (editie 1949 Nijgh & Van Ditmar)	9
1934 Bint (editie 1949 Nijgh & Van Ditmar).....	9
1935 De laatste Eer (NV Wereldbibliotheek 1935)	11
1935 't ongure Huissens (editie De Wingerdrank 1950 Nijgh & Van Ditmar)	11
1936 IJzeren Agaven (editie De Wingerdrank 1950 Nijgh & Van Ditmar).....	12
1936 Rood Paleis (editie 1949 Nijgh & Van Ditmar)	12
1937 De Wingerdrank	14
Keizerrijk (aparte uitgave Cahier voor Letterkunde).....	14
Dreverhaven Katadreuffe (Nijgh & van Ditmar 1981; eerst gepubliceerd in 1938).....	15
Huis te huur (1938, & de bundel Huis te Huur uit 1999 Nijgh & van Ditmar).....	15
Karakter (Nijgh & van Ditmar 1938)	15
1938 Ziek ivoor. (publicatie Bordewijk Genootschap)	18
De Korenharp (1940 gelezen in Verzameld Werk 7 v.a. P 9).....	18
Drie Toneelstukken (1 ^e druk 1940).....	20
Apollyon (2 ^e druk 1941).....	21
Eiken van Dodona (Nijgh & van Ditmar 1946 1 ^e druk)	23
Bij Gaslicht (Nijgh & van Ditmar 1947 1 ^e druk)	24
Verbrande Erven (1944 apart uitgegeven).....	25
Juridische Varia (1948 Gelezen uit Verzameld Werk 11)	27
Noorderlicht (Querido pocket editie 1970).....	28
1949 Het Eiberschild (1 ^e druk, Nijgh & van Ditmar)	30
1949 Zwanenpolder, 20 verhalen (editie 1949 Pyramide boeken).....	31
1951 De Korenharp, Nieuwe reeks (editie 1951 Nijgh & van Ditmar)	34
1951 Studiën in volksstructuur (editie 1951 Nijgh & van Ditmar)	35
1952 De Doopvont (1 ^e druk, Nijgh & van Ditmar).....	36
Haagse Mijmeringen ('s-Gravenhaagsche Boekhandelaars Vereeniging, 1954)	37
Mevrouw en meneer Richebois; twintig korte verhalen (Nijgh & Van Ditmar 1954).....	38

Bloesemtak (Nijgh & Van Ditmar 1955)	38
Onderweg naar de Beacons, twaalf korte verhalen (1955. Verzameld Werk 8).....	39
Geachte Confrère (Nijgh & Van Ditmar 1956).....	40
Kritiek in Het Parool 21-1-1957 op dit boekje (zie Bureau voor Rechtsbijstand p. 48).....	40
Halte Noordstad (Scheltema & Holkema, 1956 1 ^e druk).....	40
Idem, Tien parodieën (Nijgh & Van Ditmar 1957 (2 ^e druk 1958)).....	40
De Aktentas, tien korte verhalen (Scheltema & Holkema 1958)	41
De Zigeuners (Nijgh & Van Ditmar / Meulenhoff pocket 1959).....	41
1960 Centrum van Stilte, vijf verhalen (editie 1960 Nijgh & van Ditmar).....	42
1961 Tijding van Ver (1 ^e druk)	43
1962 Wandelingen door Den Haag en omstreken (Ton Ven) (Nijgh & van Ditmar, 1 ^e druk).....	44
Lente (Nijgh & van Ditmar 1 ^e druk 1964)	44
De Golbertons (Nijgh & Van Ditmar 1965).....	45
Zeven Fantastische Vertellingen (1982, verzameld werk 9 v.a. P 421.).....	46
De Publieke Fotolach (Avalon Pers 1984).....	47
Het vegetarisme van Mr. J.P. de Vries (Reflex 1984)	47
Juridische Varia en Varia (Verzameld werk 11 v.a. p. 293 resp. v.a. P. 403).....	47
Vrouwenhaar (Bosbespers 2005).....	49
Nagelaten documenten (Bas Lubberhuizen 2007).....	49

Gebitten bij Bordewijk; een compilatie.

Inleiding

In dit document vind u een opsomming van alle citaten waarin Bordewijk het heeft over monden en gebitten. Deze opsomming ligt ten grondslag aan het boekje dat het Bordewijk Genootschap in 2023 heeft uitgegeven en waarin met behulp van citaten de merkwaardige gewoonte van de schrijver om gebitten op te voeren in zijn werk werd geanalyseerd. Deze opsomming is min of meer chronologisch, uitgaande van de publicatiedatum van het betreffende boek.

De verwijzing naar paginanummers is wellicht wat verwarrend omdat ik niet het Verzameld Werk, maar exemplaren van de boeken in eerste of latere druk heb gebruikt bij de selectie. Wilt u een citaat nalezen of de context opzoeken dan zult u wellicht wat speurwerk moeten doen. Maar bent u gegrepen door één of enkele citaten, schroom dan niet om het betreffende boek erbij op te slaan en het verhaal in zijn geheel te (her-)lezen. Het is zeker de moeite waard.

Niels Klinkenberg.

Paddestoelen (1916; gelezen in Verzameld werk 10 v.a. P. 293)

P.207 (de beminde vrouw)

Waar eens een roode wang was, blikte een holte
u aan. **Twee rijen lange, gele latten
staan in haar mond.**

P. 316 (oud echtpaar; overgrootouders van Bordewijk)

Ik zou de lieve ziel zo gaarne kussen,
was ik niet bang **voor 't stoppelharde haar,
dat als een kreupelbos heur mond omwalst,**
en een sapeur van nijld zou doen verbleken. [-]
De grijsaard **mummelmondt** zelfs in zijn slaap. [-]
Haar blank gebit rust kunstloos in haar schoot.
en dan haar man, dat oergezonde oudje,-
de drankblos **kleurt zijn grauwe kaken rood.**
Welk een geluk schonk mij de hemel in
die overgrootlui, **beiden even baardig
aan mond en wang, aan strottehoofd en kin,-**
O, ouderdom, wat zijt gij eerbiedwaardig!

P. 322 (een van de jonge vrouwen die men in de polder ziet.)

Blond en blank, **met van de koffie
bruin gebit,.....**

Paddestoelen (Raad in) Rijm (1961, Verzameld werk 10 v.a. P. 327)

P. 342 (grootvader in Den Haag)

En uit **zijn ingevallen mond vol vouwen**
klinkt ritmisch op: **'t Is maar een rotte boel.'**

346 (algemeen)

Uw gistren nog zo malse biefstuk
is morgen taai als een archiefstuk,
en maalt wat om **uw tandenkracht.**

P. 353 (dienstbode)

Neem **de oude getrouwe
brievenbus van mijn mond.....**

P. 357 (Dèr Mouw)

Mijn brauwen? Authentieke regenbogen.
Getande Himálaya mijn gebit.

P. 358 (vrouw van lichte zeden)

**Aanschouw 's meisjes kaken, gedompeld in rozen,
die tandjes, belegd met het witste ivoor.**

P. 361 (Bilderdijk)

Mijn huid werd voos,
mijn pan werd broos,
**en tandoos
reeds lange poos
waren mijn kaken.**

Jade, Jaspis en de Jitterbrug (1964, verzameld werk 10 v.a. P. 365)

P. 371 (echtgenote)

**En wier tanden
gaan onheilspellend blikkere?**

Fantastische Vertellingen (BZZTôH 1986 paperback herdruk)

Fantastische vertellingen 1

Wat ik vond bij Baruch Blazer.

P.17 (de vrouw)

Het masker tegenover mij aan tafel stond onbeweeglijk. **Alleen de kaken maalden langzaam. Zij bleven nog malen als ik vertrok naar mijn dagtaak. [-]**
(-) Aan tafel had ik het witte masker **en de malende kaken weer tegenover me. Ze at ongelooflijk langzaam; het leek of zij haar spijzen fletcherde.**

P. 24 (de vrouw)

Eindelijk zat zij rechtop in bed. Zij zag rond, maar ik ving geen licht op uit haar ogen, **alleen haar tanden flikkerden vaag.** Ik ried dat zij lachte, een stille sinistere lach, haar eerste lach.

De noordkant van den Näobühler.

Dr. Kalkemeijer en de dood.

In plenitudine Christi.

Twee proeven genomen op Jos van der Haerden.

P. 93 (Jos)

Zijn mond is wijd open, een vierkant zwart gat als een oven, **waarin het ijzingwekkende gebit glinstert.**

Fantastische vertellingen 2

Tatjana.

p. 113 (de 'jongen' Tatjana)

Tussen zijn bleke, fijne lippen glinsterde een smetteloos gebit.

p. 115 (Tatjana)

...de glimlach deed in het witte gezichtje **witter nog de smetteloze, kleine tanden blinken.**

De Joodsche cel.

p. 127 (Willem)

En heel zijn uiterlijk, half tragisch, half komisch, van mislukte acteur, **met de grote expressieve mond,.....**

p. 130 (Overbuurman)

...en keek uit het raam, waar ik juist een riant uitzicht had op **het gebit van mijn overbuurman, die gaapte, zodat ik zijn verste kiezen zag zitten.**

p. 134 (winkeljongen)

Ik bleef achter in zijn winkel naast de ontslagen jongen die, mij bemoedigend toegrijnzend **daarbij in zijn mond een reeks maalwerktuigen toonde zo ontzettend groot en groen dat ik dacht aan blokken groen beschimmeld marmer.**

p. 139 (Dovid Esquenasy)

...een verwarde bos haar, van voren met een vette krul neergekamd over een bol voorhoofd, twee fijne oogkloven, waaruit een leep en vals licht glimmerde, een komkommerneus, een vaag gespleten, lange, met vuile stoppels bewassen bovenlip, **een geweldige scheurmond** en een gierenhals.

p. 146 (Susan Esquenasy)

De mond, klein en bleekrood met ietwat vaneenstaande tanden, was enigszins wreed van uitdrukking.....

... schikte in de spiegel haar haar of begon **iets tussen haar tanden te neuriën.**

p. 152 (Susan)

...ze had een trek van hardheid in haar ogen en **het bleekrode mondje stond fel-wreed,** maar daar gaf ik niet om.

Dr. Testal's dubbelganger.

p. 165 (De dokter)

De dokter lachte een zieke glimlach, en **ontblootte kleine sneeuw witte tandjes**.

p. 167 (de waardin)

Allang had ik gemerkt, dat deze jonge, knappe vrouw **met mooie lachtanden** wel hield van wat ik maar eufemistisch een verzetje zal noemen.

Nachtelijk paardengetrappel.

p. 190 (de paarden)

Ik zag **hun grote tanden** de hooislierten wegrukken tussen de tralies uit.

Fantastische vertellingen 3

Talamon of Ye Olde Bowe.

p. 213 (Talamon)

Daar stond een klein kereltje, met een vaag olijfkleurig, uitheems getint, **spichtig vogelenbakkesje**, een kromme neus, lippen als dunne streepjes leer, en twee grote, amandelvormige, bruinzwarte ogen, drijvend in een overvloedig-vochtig en porselein-blauw wit.

p. 219 (Talamon's dochter)

...een rechte neus met zeer losse vleugels, die mij ik weet niet hoe denken deed aan een trots hertje, en **een kleine, bleke mond**.

p. 224 (Talamon's dochter)

... het smalle, witte gezichtje weggetrokken tot een schaduw, de kin vooruit, **de tanden wreed ontbloot**, de donkere ogen groot en dreigend.

Marion Quinn.

p. 233 ('de oude')

...de neus recht en vrij lang, met wijde zeer donkere neusgaten en twee diepe voren naar **de mondhoeken, de mond zelf met zwartige lippen breed, in de hoeken omlaag**, de wangen hol onder sterk sprekende jukbeenderen.

De roode grijsaard.

p. 296 (Siccondi)

Zijn silhouet van terzijde gezien stond scherp, een machtige massa duisternis, geëtsd tegen de blekere hemel, **de mond open als een bazuin, een reuzige krop, het gezwel van een cetrin**, bengelend als een klok zonder klepel uit zijn hals.

p. 297 (Siccondi)

Het fletse, ruime gelaatsvel, **de uiterst dunne mondlijn**, maar vooral ook.....

Alexa Lioesens.

p. 322 (Alexa)

ze verwelkomde mij met een glimlach die iets spottends en hards had, **die trok bij de hoeken van de donker rode en bloedrijke mond**, een glimlach die mij vaag onaangenaam was.

De Uitbanning van Fileena (tijdschrift Groot Nederland dec. 1931) Ook Vw 10 p. 77 ev.

P.565 (Ali Ajubi)

Hijzelf scheen de oude, - Indisch-grauwbruin, wild, met zijn ouden blaflach en **zijn groote grijze tanden**, met zijn buik als een meelzak en zijn ketting als een versperring daarvoor.

P.566 (Ali Ajubi)

Maar ik kreeg er nooit genoeg van naar hem te kijken, naar zijn zware lichaam, **zijn grijs beslagen, groote, wrakke tanden**, zijn oogen van kollend lood.

P. 573 (Fileena)

(-) wegdroomend met een glimlach **die af en toe haar tanden ontblootte**. Ik had ze nooit gezien, ze sprak zoo zelden en opende de mond zo weinig, ze miste ook zoo geheel een natuurlijke behaagzucht. **Maar de tanden waren mooi, meer wit dan parelig, groot.**

P.574 (Ali Ajubi)

(-) **oud zakte zijn mond open en toonde de wrakke ondertanden, een stuwdam tegen het rijkelijk speeksel.**

Peilikers pleitrede

VW 10 p. 9 ev.

P. 20 (Tarsilius)

Tarsilius echter is een bleke slappe jongeling, met woekeringen in zijn neusholte, zodat hij door de mond ademt **en een zeer ziek gebit toont**, dat zijn figuur nog onmannelijker maakt.

P. 27 (moeder van de ik-figuur)

Ik zag haar noge gestalte tussen de mensen naderen, en keek het eerst naar haar vermiljoenrode mond, (-) en zag nu ook haar lippen vaneen gaan en **het mooie witte gebit, haar grootste trots, glinsteren** in een vriendelijke glimlach van herkennen.

P. 33 (Rafael Rafe)

...een kleine man van Italiaans voorkomen, van dat type dat altijd enigszins het wantrouwen wekt van ons noorderlingen omdat het **zo verschrikkelijk veel hagelwitte tanden** en ravezwarte haren toont.

P. 36 (aangesprokene)

Maar geen liefkozing van ùw lippen, jongmens, **met de grote losse tanden, bruin van doorrooktheid en rottend van kwaad sap**, nog de ùwe, Teutoon, wiens mondgat overwoekerd is door een razernij van baardgroei als **een oude, roodstenen put** door de rimboe...

Klein Gruwen

VW10 47 ev.

P. 48 (Stootshoorn)

Door de innemende, maar zeldzame lach bemerkte men **dat hij opzij in de bovenkaak een tand miste**, en het misstond hem niet, het maakte hem slechts sterfelijk.

P. 60 (suppoost)

Wanneer hij niet **een vreemde mond had gehad, een lange, scheve, verzakte mond**, waaruit nu een klein pikzwart pijpje hing.

P. 66 (zelfde suppoost)

Het zat hem in zijn mond, heel oud en heel vreemd, vooral met het pijpje. Je verwachtte niet dat die mond, verzakt en vermolmd, nog verstaanbare taal kon spreken, je verwachtte eer een taal in scherven, en ook dacht je dat onder de beet op het zwarte pijpje de kaak had moeten breken, zacht breken, weten jullie, zoals vergaan hout breekt.

P. 75 (Stootshoorn)

Stootshoorn, ons beurtelings aankijkend, begon te glimlachen, niet spottend, maar met die zeldzame, innemende glimlach, waardoor hij mij nader kwam tot ik hem kon liefhebben als een medemens. **En in die zwijgende glimlach ontblootte hij zijn tanden, en ik zag dat hij rechtsboven de oogtand miste.** Zo bleven we even.

“Stootshoorn, je bent toch óók sterfelijk.”

De mode staat voor niets

VW 10 p. 127 ev

P. 129 (verkoopster)

De verkoopster **lachte met een tandenmond, aanmerkelijk fraaier dan die van de dame.**

Het avontuur van de maharadja

VW 10 p. 156 ev

P. 157 (de hond)

Het gromde en **toonde de tanden.**

De Kluis

VW 10 p. 165 ev

P. 166 (meneer Looming)

... en dronk **met klapperende tanden** het glas leeg.

Blokken (editie 1949 Nijgh & Van Ditmar)

P. 11 (algemeen)

De universele mondverzorging had schitterende gebitten gekweekt, lach- en bijtgebitten.

1933 Knorrende Beesten (editie 1949 Nijgh & Van Ditmar)

P. 50 (auto's)

Zij liepen langzaam over de parade, met gedempte knorren van gevoede beesten, **met het ritmisch namalen van juist passende tanden in een dichte snuit.** De meesten hadden alleen de parkeerogen open, wijd vaneen.

P. 63 (de chauffeur; 'fieltige zieke')

Hij klom beenslepend tot de terrassen. **Een trotse lach onder de vergrauwende stekelsnor ontblootte schaamteloos zijn tanden vol wolf.**

1934 Bint (editie 1949 Nijgh & Van Ditmar)

P. 83/84 (De Bree)

Hij grijnsde, zonder lach, **zijn mond stond vol sterke bruine tanden.**

P. 88 (Keska)

Hij was een vreselijke prool, **met vuil gebit, een natte lach van oor tot oor.**

P. 88 (Talp)

Zijn lippen waren smakelijk, zijn stem doceerde.

P. 89 (Remigius)

Een sigaret smeulde in zijn **slappe mondhoek.**

P. 90 (Donkers)

Zijn mond stond zuur, **met de kleine versleten tanden van een pijproker.**

P. 91 (juffrouw Delorm)

Haar mond was te wijd en te dun, maar beweeglijk en intelligent.

P. 92 (leerling in de Bloemenklas)

Daar zat centraal een jeugdig vorst in ballingschap, met ogen die zijn rijk heroveren wilden, **met de hoekige kaken van het onuitgegroeide.**

P. 92 (J rome Fl au)

Hij had de mond van een wulp.

P. 96 (de werkster)

De mond was anaemisch en sensueel, iets open. Ze tandelachte langs hem de trap omlaag.

(-) hij had een herinnering aan een lenig lichaam en **grove lompe tanden.**

P. 96 (Whimpysinger en De Mooraatz)

Whimpysinger had **hardgroen tandschimmel** en rossige ogen. **De Moraatz zijn tanden waren gewoon bruin.**

P. 97 (Ten Hompel)

Hij hapte onder het werken naar een insect. Hij had een zwarte doggentronie.

P. 97 (Schattenkeinder)

Ze kauwde aanhoudend. De Bree kwam erbij.

- Mond open.

Onmiddellijk geulde de mond. Hij was onbeholpen gebeiteld, een nat, rood hol vol ouwe tandjes van vergeeld ivoor. Dicht ging de mond en weer malen.

- Mond stil.

- Kan niet.

(-) het kauwen herbegon.

P. 98 (Nittikson)

Soms kwam er gering schuim aan zijn mondhoeken. Verder kwam het niet.

P. 105 (Klotterbooke)

Twee, driemaal spleet een ondoorgrondelijke lach het graniet in twee. Dan sloot het zich gelijk Sesam achter Ali Baba.

P. 108 (Kiekertak)

Kiekertak, een diepzeemonster, **enkel gebit, twee gebitten,**

P. 111 (To Delorm)

Zij had nu en dan een **briljante glimlach met hagele tanden in een wijde mond.**

P. 113 (To Delorm)

Het klonk De Bree hard uit **de fraai gegarneerde mond.**

P. 129 (de leerlingen)

De Bree keek er de leerlingen scherp op aan of hij door de kindergelaten al **de brede kaken der voorvaderen** zag doorbreken. Hier en daar zag hij iets wat er naar zweemde.

P. 134 (Punselie)

Een der dreigendste typen had weer Punselie, **gelaatsbeenderen verlengd tot een wolfskaak met zaagtanden waarover zwartige lippen krulden in een stille grimlach** die bang kon maken.

P. 135 (Kiekertak)

De ontzettende mond van Kiekertak was vlakbij. De Bree zag tot aan zijn huig. Inderdaad, **dit monster had twee gebitten, zijn complete melkgebit zat erachter. De dubbele rijen blonken alle sneeuw wit, ijzerhard. De fantasie der natuurvolkeren schiep zich zo enorme dentuur voor hun afgoden.**

P. 140 (van der Kabargenbok)

Ze rookten sigaretten, van der Kabargenbok blies trouwringen naar Schattenkeinder **rond zijn dikke vogeltong.**

P. 146 (Schattenkeinder)

Schattenkeinder griende nog wat na en kauwde onderwijl op niks.

P. 147 (Punselie en Kiekertak)

Punselie was sterker en vocht gemeen. Kiekertak was zijn tegenstander. De anderen bleven wat uit de buurt. Het ging **tussen wolfskaak en het diepzeediergebit.** Kiekertak behoorde tot de sterksten. Hij kreeg de ander krom. Hulp schoot toe. De wolfskaak kwam dieper dan de knieën. In de ontzettende Kiekertak werd een bloedkolder wakker. **Hij boog zich naar voren om in de nek te bijten. Zijn tanden stonden voor niets.** Hij had wellicht de wervels gebroken.

P. 151 (To Delorm)

Ze lachte niet brillant **met haar fraai garnituur,** ze lachte innemend.

P. 153 (de werkster)

Hij zag achter de conciërge duister het doodsbleek zwart schepsel **met de grove tanden.**

P. 164 (Donkers)

Zijn mond met de versleten tanden van de pijproker zei het zuur.

P. 165 (Donkers)

- Hou je mond, zei Donkers **tussen zijn tanden.**

P. 168 (Schattenkeinder)

Schattenkeinder bleef een sloddervos met piekhaar, **een eeuwig kauwende mond.**

P. 169 (de leerlingen)

Hij hoorde overal geschuifel, hij zag overal beroering, **hij zag de grijns van brede monden,**

P. 170 (De Bree)

Hij had in de vakantie **een hoektand uitgebeten** op zijn pijp, en het onverschillig zo gelaten. Hij **grijnsde vervaarlijk met het nieuwe gat in zijn mond.**

1935 De laatste Eer (NV Wereldbibliotheek 1935)

P. 53 (Bernardine de Taeye)

Gekrulde spiegellijsten en verguld hout, beduimelde zijde en morsige kant, patchoulielucht, dom gekir achter de deuren, **het gele gebit van een oud klavier.**

1935 't ongure Huissens (editie De Wingerdrank 1950 Nijgh & Van Ditmar)

P. 7 (Dal)

Dan viel hij niet in zwijm, maar in slaap, enkele seconden, **zijn mond week voor een vervaarlijk snurken** dat hem weer aanstonds wekte.

P. 8 (hospita)

Zelf at hij weinig, en zijn hospita maakte daar een aanmerking over, bescheiden, **met zuinige dotmond.**

P. 23 (oud wijf)

Een tweetandig oud wijf gapend op een stoep...

1936 IJzeren Agaven (editie De Wingerdrank 1950 Nijgh & Van Ditmar)

P. 39 (de vrouw)

Haar smalle zure lippen tuitten voor het bars kanteelwerk van tanden slecht en groot.

P. 48 (Vrouw Barronnesse)

De zure mond ging open, van tussen de verbrokkelde burchttinnen van het gebit werd het vuur geopend op de vijand.

P. 58 (Vrouw Barronnesse)

Vrouw Barronnesse met de gemeenzure mond en de tandbrokken even zichtbaar, gearmd met de huisheer.

P. 59 (Vrouw Rotsteeg)

En scherp getekend weer vrouw Rotsteeg achteraan, **de mond hol open, een poort naar de Gruyère der longen,** hij hoorde de balg in haar piepen.

1936 Rood Paleis (editie 1949 Nijgh & Van Ditmar)

P. 5 (Henri)

De bleke mond ried men onder de snor te mooi, te vrouwelijk, **de tanden waren te onberispelijk.**

P. 5 (Tijs)

De bruine Tijs Herdigein stak een sigaret tussen **zijn losse, grijze tanden.**

P. 29 (twee vrouwen)

Op een middag kwamen er twee vrouwen uit, brutaal gekleed. **Ze lachten langs hem met mooie bijtmonden, een grote en een kleinere.**

P. 33 (Henri)

Toen lachte Henri voor het eerst, **met zijn mooi gebit in het licht.** Hij lachte luid en welluidend.

P. 41 (mw. Doom)

Een zwarte wandelstok met gouden band gewrikt in de oksel, een zwarte sigaar **ploertig paffend in een mondhoek.**

P. 41 (Friolise)

Het was de kleine Friolise met oogjes van goud en **een mond van purper,** ...

P. 43 (Eduard)

Zijn kop was van een buldug met vouwen en **smalende hoektanden**.

P. 54 (mw. Doom)

De grote mond had een zware lach, **de paardetanden grijnsden zonder de sigaar los te laten**.

P. 57 (Tijs)

Tijs stond op, rechtte zich, **geeuwde nonchalant met grote losse grijze tanden**.

P. 66 (mw Doom)

Mevrouw Doom ging hem **met wetend lachje van paardetanden** voor naar de keurkamer, ...

P. 73 (Tijs)

Henri verbeeldde zich **de losse grauwe tanden te zien, groot in de wijde mond**.

P. 74 (Friolise)

De goud-oogjes blonken rijk, **het purpermondje glom hel als duur rood zegellak. En het was zo vochtig. Hij dacht vaak het rood van de hoeken te zullen zien wegbiggelen. Ijskoud wreed zou dat staan. Maar het schalkse mondje droop nooit**.

P. 86 (mw. Doom)

Dan kwam wel een lach, **een zwijgende lach van een paardengebit**.

P. 87 (Marie van Dam)

Ze was wat schonkig, maar fris, geen boerin en geen dame, **de mond ging wat indrogen, de tanden waren nog heel fris**.

P. 108 (mw. Doom)

Manskerelig stapte ze voort, **de vuurspattende sigaar in de mondhoek**, een schepsel waarvoor je uit de weg ging.

P. 111 (Henri)

Hij zag zich zitten met zijn mooi-blonde kop, zijn verzorgde knevel, de goede snit van zijn kleding, **zijn onberispelijke tanden**.

P. 124 / 125 (Benjohan)

Hij opende soms zijn mond, alleen, in zijn hokje, hij keek in zijn spiegeltje. Zijn mond was vanbinnen volgroeid met groen, tot zijn keelgat. (-) Dit, zijn mondholte, was zijn eigen geheim. Het afzichtelijke werd boeiend door de verborgenheid.

P. 133 (mw Doom)

(-) haar zware vormen in stemmig zwart, **de paardetanden niet satanisch, met glimlachende berusting in de levensavond**.

P. 140 (Mme Corymbe)

De bruine oogjes keken lief, leuk, leep, **de mond, vlamrood aangezet, had de druilhoekjes van de ouderdom die aan zijn sjagrijnigheid in het openbaar niet toegeeft**.

P. 141 (mw. Doom)

Temeer aangetrokken voelde hij bij vergelijking zich tot mevrouw Doom, wier gelaat van grofbottig, onmiskenbaar nederlandschap de bijzonderheid had van zijn grootte, doodsbleekte, zijn somberheid **en zijn zware tanden**.

P. 151 (twee meisjes)

Dat tweede paar lachte, ook met de volle zon op hun gezichten **en hun gebitten**.

P. 154 (treinpassagier)

Hij pruimde. **Telkens spritste hij tussen zijn waggelende voortanden een dunne straal bruin op de vloer**.

P. 170 (mw. Doom)

De paardetanden waren verdwenen. De mond was de mond van een bes. De stem was nog hees, maar lispelde tandeloos. (-) Hij had slechts een pastiche gekend, het valse haar, **de valse tanden**, de vermomde huid, het pantsercorset.

P. 171 (Henri)

-(-) ik heb nooit geweten dat je zo'n goed gevormde mond hadt.

1937 De Wingerdrank

Huissens

Zie onder: 1935 't Ongure Huissens

Ijzeren Agaven

Zie onder: 1936 Ijzeren Agaven

Keizerrijk (aparte uitgave Cahier voor Letterkunde)

P. 10 (Heintje)

Hij had nog geen besef van mooi of lelijk bij de mens. Maar hij zag het rode haar, **de witte tanden**, de lichte ogen een beetje dol.

P. 14 (een kerel)

'n Zware grote vent, ik denk 'n jaar of vijfentwintig, **met van die harde blauwe kaken op mekaar**, en z'n handen in z'n zakken,.....

P. 19 (Heintje)

In het donker begon ze zacht en dapper te neuriën **tussen haar tanden**.

P. 21 (Esther de Leonards)

De vrouw had beiden verlegen gemaakt, een oosters-mooie Jodin, niet veel Jodin, iets zigeunerachtigs, **splijtende tanden**, bliksem in het oog, melodie in de stem.

Passage

Geen gebitten

Snikhete Nacht

Geen gebitten

Sodom (uitgave 1950 Wingerdrank v/a p. 133)

P. 156 (Hova)

“**Mijn dentuur is helaas vals** en mijn embonpoint is helaas echt.”

P. 158 (Een zakenvriend)

In venijnig hoesten ging een mond open vol goud.

P. 159 (Juffrouw Silver)

De mond graag iets open, coquetterend met de tanden, kinderlijk.

De Wingerdrank, uitgeleide

Geen gebitten.

Dreverhaven Katadreuffe (Nijgh & van Ditmar 1981; eerst gepubliceerd in 1938)

P.20 (Dreverhaven)

Dat eerste, eenige woord ‘en’ **uit dien barschen mond** was typeerend voor Dreverhaven,

P. 37 (Katadreuffe)

...schrok hij van het vervallene in zijn voorkomen, [-] de holtten van zijn jukbeenderen, en bij zijn slapen, **het bloedeloze van zijn mond**.

P. 73 (Dreverhaven)

Het toortslicht ontleedde meedoogenloos zijn trekken, [-] de diepe groeven in het gelaat wijzend naar **een verslapten oudgeworden mond**.

Huis te huur (1938, & de bundel Huis te Huur uit 1999 Nijgh & van Ditmar)

P.79 (Revalier)

Een lange jongen, nogal bleek, **met witte tanden**, dat was ook al, een dromerige jongen uit de kleine burgerij.

P. 82 (Anna Linde)

Het weke geluk van haar arm en **de druk van haar toevende mond**.

P. 82 (baron Wedarda)

...hij zag hem lopen, praten en lachen met vrienden, **de tanden sterk**, het super mensbeest.

Karakter (Nijgh & van Ditmar 1938)

P.10 (Joba)

Het frissche gezicht met **de harde tanden** en sprekende oogen[-]

p. 15 (Joba)

Zij was oud en gegroefd, **met twee vouwen van felle verbittering langs haar mond, het eens mooie harde gebit was door de geboorte ijlings verwoest**, klein en rechtop maakte zij den indruk van broosheid.

p. 17 (Katadreuffe)

Eens kwam het kind Katadreuffe thuis met een mond vol bloed. **Hem was een heele rij boventanden uitgeslagen, maar gelukkig was het zijn melkgebit, en de tanden zaten toch reeds los.**

p. 22 (Katadreuffe)

Het had een mooi gebit, maar niet zo stevig als het hare geweest was vóór zijn geboorte. De tanden waren niet zoo vierkant, te zuiver wit om blank te kunnen heeten, van een zuiver krijt wit. Hun dubbele rij lag mooi gaaf in den mond als het kind lachte, maar het lachte zelden.

p. 33 (Joba)

De groeven van verbittering langs haar mond waren van lieverlede overgegaan in mildere groeven van de ouderdom.

p. 54 (De Gankelaar)

De mond was wat groot en niet zeer fraai geboetseerd, de tanden waren onregelmatig maar goed wit,

p. 79/80 (Pietje)

Het had een teer, meisjesachtig uiterlijk, mooie gele kinderoogen, **en leelijke brokkeltandjes**. Het scheen tot tuberculose voorbestemd.

p. 117 (Den Hieperboree, of: Kolengrijper)

[-] het beeld werd een volmaakte verschrikking als men in zijn gevolg dien reus zag aanslingeren met zijn slappen hals, zijn grooten bungelenden kop, **en zijn mond die zich boven een prooi kon openen, openen. Als een kraan met een staaldraad en een hangenden bak uit de haven**, - zoo kon hij de door vrees sterk geprikkelde fantasie vóórkomen. Dreverhaven had het ook opgemerkt, hij had hem een bijnaam gegeven, hij noemde hem nooit anders dan Kolengrijper.

p. 146 (Wever)

De ander weigerde met een beleefd glimlachje, dat heel even zijn gezicht veranderde **en de kleinste muizetandjes bloot gaf.**

p. 148 (Wever)

Wever glimlachte **en weer verschenen die heel kleine muizetandjes.**

p. 153 (Pop, het kind)

Het kind was verre van fijn, maar heel frisch, het zou later opgroeien tot een opzichtige volksschoonheid. **Alleen jammer dat de witte tanden schots en scheef stonden.**

p. 160 (Lorna Te George)

De mond was weinig gewelfd, de tanden lagen wit vlak achter de lippen, de voortanden der bovenkaak kloek vierkant.

En opeens dacht Katadreuffe: ik ben precies als de zoologen, ik kijk ook het eerst naar het gebit.

p. 172 (Wever)

Wever lachte nog de kleinste muizetandjes bloot.

p. 175 (Countryside)

Zijn gebit was niet goed meer, de cariës begon het te doorgaten, overal in zijn mond, wanneer hij luid lachte, schitterde of schemerde het goud.

p. 181 (Kolengrijper)

De moeder rukte het [kind] weg, waar het stond zoo laag en nietig **beneden den zwabberenden muil.**

p. 191 (Harm Knol Hein)

Hij sneed een reep koolzwarte tabak netjes af, en stopte ze met overleg **tusschen kaak en wang.**

p. 197/198 (een dame)

Een dame, met in haar gebit één kunsttand, was gewoon dien tand 's nachts te bewaren in een waschtafelglas. Op zekeren ochtend bleek de tand verdwenen. De dame beschuldigde de dienstbode van wegwerpen uit onachtzaamheid, de dienstbode ontkende. [-] **Zoo was er lang en breed geredekaveld over den tand zelf, volgens de dame een heel gewone kunsttand, volgens de dienstbode echter een buitenmodel met zulk een stift dat wegspoelen met het water niet mogelijk was, de tand zou wegens zijn buitensporige grootte in het rooster van de waschtafel zijn blijven steken.**

p. 201 (Katadreuffe)

Zelfs zijn gebit, hoe onberispelijk, was zwak, de tandarts meende dat het kon samenhangen met te vroeg en te gewelddadig verlies van zijn dentitio prima, hem waren immers als kind bij een straatgevecht alle melktanden uitgeslagen.

p. 203 (Pop)

En reeds was ze zóó berekenend dat ze er voortdurend op lette **haar tanden, wit maar ook schots en scheef, niet te veel te ontblooten.**

p. 232 (Pietje)

In een alkoof lag het ziek, het had nog zijn mooie gele oogen en **zijn gebitje was leelijk en brokkelig terwijl het lachte.**

p. 254 (Dreverhaven)

De sigaar walmdde **schuins omhoog in zijn mondhoek**, maar zijn lippen schenen den rook niet meer in te zuigen, ze lagen breed en grof, **de bovenlip zinnelijk.**

p. 260 (juffrouw Kalvelage)

Niemand zou achter dat doodshoofd gezocht hebben dat het een sigaret rooken kon. En het rookte een kanjer, **in een hoek van haar mond slap neerhangend.**

p. 286 (juffrouw van Alm)

[-] niet onknap van gezicht, **met een prachtig gebit**. En hij moest even glimlachen toen hij haar had aangenomen, want **gelijk de zoölogen had hij het eerst naar de dentuur gekeken**.

p. 311 (Kolengrijper)

...Kolengrijper, slapper en macaberder dan ooit, scheen aan een eenzame St. Vitusdans prijsgegeven, **zijn muil slingerde zacht aan een draad omlaag in het niet, zijn grijper wijd open en hongerend**.

p. 319 (juffrouw van Alm)

...ofschoon haar trekken niet onaardig en haar tanden zelfs mooi waren, ...

p. 327 (Countryside)

...hij kwam met zijn zoete zware sigaretten, **zijn tanden meer nog doorgaat van cariës dan vroeger, de goudpunten dichter rondgestrooid door zijn gebit**, zijn stem dieper, vermoeder,

p. 344 (Lorna te George)

Hij keek naar haar tanden, gaaf en wit, en de vrouw stelde hem een probleem te meer door dat vochtig blinkend inwendige.

[1938 Ziek ivoor. \(publicatie Bordewijk Genootschap\)](#)

(de brandstichter)

ik zag zijn kleine grauwe tanden grijnzen.

En grijnsde demonisch met zijn grauwe tanden.

[De Korenharp \(1940 gelezen in Verzameld Werk 7 v.a. P 9\)](#)

Derde Boefstraat

P.19 (algemeen)

...geurend zo scherp als een mond na veel kiespijn opgekalefaterd in de stoel van de tandarts.

Een Herberg

P. 44 (Herbergierster)

De mond ging telkens gapend open, de pijp kon op het nippertje gered, en mij werd dan een blik gegund in een volledig diorama, een grot vol grillig druipsteengroeisel.

[-] Want duidelijker dan ooit zag ik **het hol van haar mond waarboven zij in zwarte snorharen geschreven had: gij die hier binnentreedt laat alle hope varen.**

Opgaand leven

P. 51 (kapper)

Ik zag in de spiegel **de lach van zijn gave dentuur.**

Het Kind en Jezus

P. 63 (de moeder)

... bij **het rijpe kunstrood van de mond**, het knap aangelegde rouge en het donswaas van het poeder.

Mengelbergpauze

P. 73 (freule)

Een freule, mager als een lat, met wangzakken als waterzakken, **te kleine mond**, en niettemin voornaam en droevig.

Zeus

P. 80 (leraar Grieks)

Maar die blik, **die mond**, die wenkbrauw,- waren die satanisch?

Het wagentje

P. 91 (oud heertje in rolstoel)

... **het hangmondje open** om stevig te gruwen.

Bootvaart

P. 93 (een vrouw)

... maar de neus bleef klein en **zo grappig en fris was het kleine gebit**.

P. 93 (haar man)

... 't **verslappende vlees van de wang, de neerslachtige trek om de mond, en het onafwendbare slooptij verhaast door beginnende drankzucht, die dat hardste van hardheid, de tanden, het eerst attaqueerde en het grondigst vernielde.**

De Heren van de Eerste

P. 100 (een dame)

Een hoedje op te knielen, een voile-tje om te stamelen, een neusje om voor te zwijgen, **die rode mond, wij variëren op het thema kus**, maar onze slotfuga betreft de benen, die slanke benen, net nog niet brutaal, alleen gedurfd. [-] **het sigaretje even in de mondhoek** en dan weer tussen de fijne vingers walmend....

Bij een Meisje van Kever

P. 115 (meisje op schilderij)

...de blik omlaag, het neusje een kinderlijk juweel, **de tere mond, het vruchtvlees van de wang**.

Elchanon Serre

P. 119 (Serre)

... zijn oogjes klein zwart geknepen in zijn paffig gezicht, **een pijp met vulgaire tabak rookte in zijn mond**, en wat zei de rook?

Music-hall

P. 138 (Het slanke meisje)

Het neusje stomp, **de mond een bezie die de zon nog onvoldoende stoofde.**

[-] P. 139) De blik omlaag, **het mondje pruilend, de wangen bleek.....**

Een lach

P. 140 (een man in het algemeen)

En dan het schaamteloos vertoon van slechte tanden en nog slechter kiezen, dat op u de indruk maakt van een soort van openbare schennis van de eerbaarheid?

P. 140 (de gastvrouw)

...ga ik voor de vocalise van die lach.

En de fraaiste uitstalling van ceramiek in vitrines en kabinetkasten gaf ik voor het prachtig Delfts blauw waarmede haar lach de kamerwanden had volgelachen. [-]

En toen ik, opgerezen, haar aanzag, gaf ik alle alpenpanorama's voor **het smetteloos flikkerend ijsgordijn van haar bovenste tandenrij, - voor die twee verre trotse bergketens, voor dat Werner Oberland der kiezen van haar onderkaak.**

Mevrouw Buljé

De vogelklauwtjes wijzen vinnig naar haar slapen toe wanneer ze lacht, en **dat vouwtje van vermoeyenis daar bij de mondhoek dat zich niet meer wegblanketten laat. Ook komt er teveel goud in haar gebit.**

De Kol

P. 145 (de Kol)

De tandeloze kol keek op met boze ogen.

Een toespits

P. 191 (de hospita)

...nu had ze vrolijk moeten opzien naar dat platte bleke hoofd met de ogen van bestoven lood, en **in de onderkaak de lange gele tandelatten**, dronken van de ouderdom.

[Drie Toneelstukken \(1^e druk 1940\)](#)

P.81 (over Dora en Tante Oma)

Evert: Wat heeft mijn tante **een pracht van een gebit...** als ze lacht.

Dora: Ik ben een koopvrouw in schoonheid.

Evert: O, zeg dat alsjeblieft niet **in verband met je eigen gebit.**

Dora: Maar wie zegt dat ik verband leg?

Evert: Dan wou je me alleen maar plagen?... Goddank... Ik heb al lang genoeg tegen **de brokken van tante Oma** moeten aankijken.

Dora: **Dat kerkhof vol scheeve zerken?**

Evert: Zeg, jij wordt bepaald beïnvloed door de omgeving hier; je verbeelding gaat den luguberen kant uit.

Dora: Of den romantischen.

Evert: In **zoo'n kerkhof** vind ik niets romantisch.

Dora, Je hebt gelijk, we zullen in **dat kerkhof** maar niet langer ronddwalen.

Apollyon (2^e druk 1941)

P.18 (over Starnmeer)

... den fijnen onberispelijken neus, den dunnen, strakgetrokken mond, het voorhoofd, hoog maar breed tevens, men vergat evenmin **het goed onderhouden gebit met twee oogtanden van goud.**

P.36 (Mevrouw Mulholland)

Mevrouw Mulholland, wier korte beentjes even boven den vloer bengelden, lachte terug **met kleine valsche tanden.**

P. 100 (mevrouw Rustafiël)

Het hinderde niet dat ze zoo leelijk was, van figuur èn van gezicht, met de kleine bolle oogen, het plat gelaatsvlak, de zultlippen, **het gebit als beregend grind.**

P. 101 (Ruth Dunton)

Van de meisjes die allen opkwamen met den plankenlach vertoonde zij en Kate het vrijmoedigst hun gebit, doch haar mond, **de lippen wijd weggetrokken van de vlekkelooze gesloten tandenrijen,** lachte het meest brutaal. Koud, strak, trotsch, bijna wreed, het minst echt.

P. 102 (Star Lating)

Haar kleine mond met de kleine blanke tanden ontplooidde zich haast bedeesd, en zij keek ook altijd met kinderlijke nieuwsgierigheid in de zaal.

P. 128 (mevrouw Tourtonne)

... en mevrouw was zulk een mensch waar je niets aan had, met een eeuwigen lach die geen lach was, **doch een uitstalling van dentuur, en niet eens een bizonder fraaie, want in de onderkaak waren de middelste tanden over elkaar gegroeid.**

P. 165 (Gertie, het dienstmeisje)

Ze keek met sympathie neer op het smalle gezicht met de lange vooruitwippende kin, dat nu toch iets aanvalligs kreeg door **een lach met de kleinste pareltandjes.**

P. 182 (buschauffeur)

Bella wilde hem iets geven, maar hij weigerde beleefd, tikte aan zijn pet en lachte met **een mond van sterke, witte tanden,** hij was een alleraardigst kereltje.

P. 183 (mevrouw Dambury)

Mevrouw Dambury glimlachte plichtmatig en breed, in de hoeken van haar mond zag men **het roode rubber van haar prothese.**

P. 209 (nogmaals mevrouw Dambury)

... ze keek bevreemd en koel naar Bella, glimlachte dan breed naar Starnmeer en toonde **het rubber van haar prothese.**

P. 217 (mevrouw Mulholland alias Craquelée)

Haar gezichtje, waarvan de mond had gedruild als de natuur, verhelderde, ze kwam op Bella toe en zei, **glimlachend met het valsch gebitje**: ...

P. 219 (Currur Powree)

... het onguurste type dat je je kon indenken, **tanden door zijn lip**, schuwe oogen, een sluipende gang, handen als klauwen, - een boef, een zakkenroller, een straatroover.

P. 237 (moeder van Powree alias Currypowder)

Haar blik glansde als ijzer, **zij droeg nog één tand, in de onderkaak, een zwarten tand als een rouwnaald van het in den slag des levens gebleven gebit**.

P. 238 (Currur Powree)

Je moet natuurlijk niet afgaan op **die tanden door zijn lip**.

P. 245 (mevrouw Rustafiël)

Ook had ze **heel lelijke dentuur, kleine tanden in allerlei vorm en kleur dooreen, als grind op een tuinpad**. Het vele zoet-eten was haar toch al zwak gebit opgebroken.

P. 246 (mevrouw Rustafiël)

... De harde kristallen **ruïneerden het garnituur van haar mond. (...) Zoo waren haar de tanden en kiezen onder toediening van lachgas getrokken**.

P. 252 (Ruth Rendel)

Het grove blonde haar viel zoo aardig langs haar hoofd, en **welk een prachtig gebit had ze als ze lachte**.

P. 254 (Star Lating)

... maar het meest toch die vooropging, **met haar uitdagenden tandenlach**, haar groote, koele, terzijde gewende oogen, ...

P. 255 (Star Lating)

De vierde viel dan weer af, vaag herinnerend aan de captain **met den uitdagenden tandenmond**, ...

P. 261 (Starnmeer)

Hij keek de kring glimlachend rond. Zijn mond was innemend, **met twee gouden stifttanden in de hoeken van de bovenkaak**.

P. 272 (Ruth Rendel)

Ze stonden tegenover elkaar, zij een hoog slank meisje, **met den bliksemenden lach van haar tanden**.

P. 288 (Desmond Reeves)

Ik heb van u gehoord, zei hij met een innemenden glimlach en **een vertoon van smalle, blanke tanden, die een zwakken porselein-achtige indruk maakten**.

P. 289 (mevrouw Mulholland)

Mevrouw keek hem aan **met een lachje van haar valsche gebit**, de wind deed de gebleekte haren om haar ooren waaien.

P. 290 (meneer FitzPatrick)

Hij was een slordig gekleede dikke man met een stroohoed, spaarzame harde snorharen neerhangend van zijn bovenlip op **een mond met groote platte gele tanden, als toetsen van een stokoude piano**, en indrukwekkende sneeuwwitte wenkbrauwen, zoo zwaar of zijn eigenlijke snorren bij vergissing boven zijn oogen zaten.

P. 306 (meneer FitzPatrick)

... een kleinen vreemden jongen, die hem met de volharding van een bergklauteraar besteeg, en op zijn knie gezeten den vinger herhaaldelijk stak in den mond van den goeden man, als wou het kind onderzoeken **of die toetsen van kolossale tanden de tonen gaven van een klavier**.

P. 324 (Creach)

Wanneer hij lachte, en dat deed hij gauw, **toonde hij sterke ongeschonden tanden**, waarover het membraam van den hartstochtelijsken rooker lag.

P. 330 (juffrouw Brim, kamenierster)

Zij trok nu de kleinste mondjes **over haar te groot valsch gebit**,

P.340 (mevrouw Mulholland alias Craquelée)

Craquelée zat te luisteren, te knikken, **te lachen met de kleine valsche tanden**, te schudden met het tot blond-roze gebleekte hoofdhaar, ...

P. 373 (Desmond Reeves)

Hij moest een sportmensch wezen, (...) In een zekere tegenstelling daarmee was zijn wel **fraai, maar porseleinig, vrouwelijk gebit**.

P. 386 (Hofmeesteres aan boord van de Batavier III)

... de lange bleeke hofmeesteres in gedachten die zoo vriendelijk lachen kon met **mooi witte tanden in een bleeke mond**.

[Eiken van Dodona \(Nijgh & van Ditmar 1946 1^e druk\)](#)

P.9 (Martha)

(-)het fraaie dofblonde haar, dat van nature in lokken lag, die ietwat sensueel over haar laag voorhoofd speelden. **Haar gebit, sterk bijgewerkt, deed zich nog fraai voor**, haar stem was kattig als haar oog..

P.12 (Homo Heidelbergensis)

Hij was de lelijkste oude heer uit de streek, met enorme oogkassen, een geblutsten neus **en een wijde vormelooze mond..**

P. 22 (Martha)

Men vroeg zich af (-) **hoe zij haar gebit zo vlekkeloos hield en welke tanden wel valsch zouden zijn**,

P. 27 (Mevrouw Staalhof)

...een bloedeloos gelaat en **een bloedeloozen, onfraaien mond.**

P. 98 (Pompom)

Het was een vroegrijp meisje van dertien jaar, donker, **met leelijken, zinnelijken mond**, verder hoogst schuw.....

P. 106 (Ankie)

Het schuwe meisje **met de wulpschheid van den mond**, al kon ze dit ook niet helpen,....

P. 133 (Daatje)

Het meisje (-) begon aanstonds te lachen **met een aardig mondje nog zonder tandjes. Lo zei dat ze al puntjes voelde, maar dat kon verbeelding wezen, in geen geval was er iets van te zien..**

P. 133 (grootmoeder)

Ondanks slechte dentuur en lacunes – een valsch gebit heette te wereldsch – trof zij hem als bekoorlijk.

P. 156 (Martha)

Het dofblonde haar geraakte niet van wit doorschoten, het lag met den eerderen glans in ietwat sensueele golvingen op het lage voorhoofd. **Haar gebit hield het met behulp van den tandarts opperbest uit.**

P. 174 (Cor)

...een zeer interessant gezicht. **Haar groote zinnelijke mond was mooi van vorm..**

P. 270 (vader van Cor)

Hij scheurde met zijn sterke kiezen een homp roetzwarte pruimtabak af en mikte bij tijd en wijle een straal sepia sap op altijd precies dezelfde plek van den rooden kachebuik, wonderbaarlijk nauwgezet ondanks de grootstedronkenschap.

[Bij Gaslicht \(Nijgh & van Ditmar 1947 1^e druk\)](#)

Rosaura Salontids, een levensloop.

P.11 (de dwerg)

De dwerg stond fijn en spits, nauwsluitend in het bruin, een hoofdje al te nietig, **een bleeke papegaaiebek.**

P.12 (Waltneger)

Hij nam weer de sigaar **tusschen de oude tanden vandaan**, en den hoed niet van het achterhoofd.

P. 12 (een kijker)

(-) liep daar een kijker naar huis, **de mond even wezenloos open als de bonte gaper onder wien hij passeerde.**

P. 16 (Rosaura)

Dan werd Rosaura bekeken, gemeten, **haar kaak doorzocht**, ...

P. 17 (Clow het aapmeisje)

Zij had groote oogen, bleek en sentimenteel, haar lach was even menigvuldig als droefgeestig, dan ging de dikke mond wijd open en toonde giftige tandpunten, heel klein als van een kleinen visch.

P. 19 (de dwerg)

De dwerg kostte belachelijk weinig, **hij pikte met zijn bleeken papegaaiebek wat haverhout**,

P. 23 (de mannen op de bokken)

De mannen op de bokken met hun feilloos lange zweepen lachten uit hun bruine tronies **witgetand** naar het publiek.

P. 24 (Beckbach)

Onmiddellijk ontspande zich het nurksch gelaat daar tegenover hem, **de groote mond met kunsttanden lachte briljant**, de zon scheen vol in de kamer.

P. 26 (Beckbach)

De zon van zijn glimlach schitterde verblindend over **de sneeuw van zijn tanden**.

P. 27/28 (Rozaaura)

De onbeholpen gevormde lippen tuiten of zij likken willen dan wel blaffen. (-) ...het is haar gebit. Zij miste alle zes de tanden van de bovenkaak, en kon daardoor slechts lispelend spreken. Nooit had zij daar eenig rudiment van tanden vertoond. Haar kiezen waren niet bijzonder, wel alle twintig sterk, gezond en groot. Maar de onderoogtanden waren dolkvormig uitgegroeid en pasten in twee sleuven, waar die der bovenkaak ontbraken. Dit was het vreemdste, dierlijkste, het roofdierachtige in deze vrouw.

Verbrande Erven (1944 apart uitgegeven)

P. 41 (Neeltje)

Neeltje lachte. **Ze ontblootte een heelen strook donkerrood tandvlesch boven een leelijk en onverzorgd gebit.**

P. 42 (Pa Baas)

(-) zijn hangsnor werd al grijs en bedekte **het leelijkste van zijn mond**.

P. 52 (Pa Baas)

Zijn pijpsteel kwam tevoorschijn tusschen de grauwendende haren van zijn snor, **de hoek van zijn leelijken, onsymmetrischen mond trok omlaag**,

P. 53 (Neeltje)

Verdomd jammer, dacht Jan, van **die leelijke tanden als ze haar snavel opendoet**, en dan die strooien piekharen en **dat ontzettende eind rood tandvlesch**.

P. 56 (sneeuwpop)

Neel haalde uit de kolenkit twee groote stuken cokes voor de oogen, en **tien splintertjes voor de tanden,**

P. 57 (Baaij)

Zijn dracht van grauwend schippersbaardje **onder zorgvuldig gladgeschoren mond** zou hij nooit verloochenen.

P. 59 (Bleikslot)

Het vel van zijn gelaat drfoeg precies de gele kleur van een eendenpoot en zat, evenzoo zonder vleesch, **over het kinnebak gespannen**. Grijs ijzerdraad hing allerwegen onder zijn pet uit, zijn oogen waren kleine putten met een knikker donkerrood gestold en lichtloos bloed, en haast nog meer afgrijzen wekte **zijn gebit van gitten splinters**.

P. 63 (gebouw)

Het laag gebouw achter den torenden ingang had vier knobbels op zijn dak, het leek **een zwarte kies van Derk**.

Félicie en de spiegels.

P. 70 (Félicie)

Nu had zij vooral aandacht voor haar profiel met den kleinen schalken neus, **de teedere sluiting van den rijpen, bessenrood geverfden mond,**

P. 74 (Félicie)

Maar haar jonge tint was nog brutale natuur en **haar groote mond nog van vlamvend geranium**. [-] **Tusschen haar gesloten lippen beet zij de tanden op eenzelfde bloem** en ook was er een geprikt op haar roode blouse.

P. 78 (Félicie)

Bij het afscheid omhelsden zij elkaar weer, ze had **een frisschen, zachten mond,....** [-] Hij nam haar nu driekwart van voren, **den mond even open, de tanden gesloten**, of ze neuriede.....

P. 90 (koopvrouw)

De koopvrouw lacht, **een gebit ontblootend minder mooi dan dat der gast.....**

P. 98 (Félicie geschilderd)

De malsche spiegelende hals, de kleine neus, **de teedere sluiting van den rijpen bessenrood geverfden mond**, het zwarte oog vol diamanten luister, de arkade van de zwarte ideale wenkbrauw, het **moesje geestig op de bovenlip**.

P. 99 (Félicie)

...en **het glimlachend rood van den mond**.

P. 100 (Félicie)

De tering, in die jaren, maaide nog verwoestend rond, **het frissche bloed verdroogde in haar lippen**, ...

Drie bouwkundige miniaturen

Geen gebitten.

Ham, spek en worst, een kinderfeest

P. 116 (Meneer de Gijs)

Vanuit de verte gezien was het kleedje hier en daar vaag gevlekt, en, **ging de mond open, dan schroeide een groot gat in de fraaie stof.**

P. 117 (mevrouw Vollerink)

Ze was een kleine vriendelijke dame met iets lijdens, en **heel slechte tanden. In dien tijd waren de valsche gebitten nog niet zoozeer in de mode en in elk geval voor haar veel te duur. Joki had het gebit nooit opgemerkt.....**

P. 127 (Juultje)

Zij liet Trees van haar taartje happen en lachte haar onderwijl bekoorlijk toe **met mooie, gave en egale tandjes.**

P. 127 (Joki)

Joki bezat niet zulk een mooi gebit, het was wel gaaf, maar ook geelachtig, reeds dadelijk bij het doorkomen, en zoo gebleven.

P. 129 (mevrouw Vollerink)

Pijn gedaan? Vroeg mevrouw Vollerink, lachend **met de leelijke dentuur.**

P. 133 (Juultje)

Toen keek Juultje naar hem op met haar kleinen, scherp blik, **de mooie tandjes lachten alweer.**

P. 135 (mevrouw Vollerink)

Mevrouw glimlachte moe, **met slechte tanden.**

Huis te huur

P. 146 (Revallier)

Een lange jongen, nogal bleek, met witte tanden....

P. 149 (baron Wedarda)

Hij zag hem loopen, praten en lachen met vrienden, **de tanden sterk**, het super-menschbeest.

Juridische Varia (1948 Gelezen uit Verzameld Werk 11)

1948 Stijl

P.293 (advies aan advocaten)

Voorts dient hij te waken tegen onfrisse nagels en **zwaar bouwvallige dentuur.**

1953 Herinnering, meest aan G.C.A. Oskam

P. 300 (advocaten)

Daar stonden twee (jonge) leeuwen tegen de tralies en **toonden hun tanden**. Eigenlijk waren het **de tanden van hun opdrachtgevers**.

Noorderlicht (Querido pocket editie 1970)

P.19 (Marvédie)

Zij was klein, slechts weinig groter dan de jongste, met een enigszins driehoekig gelaat, visachtige ogen en **visachtige mond**. (-) **Haar tanden, heel klein, regelmatig en nog lang niet slecht, vertoonde ze haast nooit**.

P.22 (Luca)

Haar gebit was zwak, grauwwachtig en aangetast.

P. 30 (Welkom)

Hij had geelgrijze ogen van een onrustige vrolijkheid, een lompe neus, een smakelijke wijde mond **met niet te best gebit, een gebit van een sterke pijproker die het onvoldoende doet verzorgen**.

P. 35 (Aga)

Haar gebit, onregelmatig, zwak, slecht, licht gedegenereerd, scheen op de voorkant van enkele tanden sproeten te vertonen. Dat waren minuscule goudvullingen. Ze bedierf het bovendien door sterk te roken.

(-) Hierin herinnert de vrouw, (-) aan de katachtigen: in gratie, properheid, (-) **gebruik van nagels en tanden als wapens**,... (-) Als kind had ze vaak haar nagels uitgeslagen, **ook eenmaal haar tanden gezet in de kuit van haar vader**.

P. 49 (Adeline)

Alleen tanden en haar waren bij Adeline waarlijk mooi, - (-) **gebit: vlekkeloos wit, en sterk tot in zijn meest verscholen bestanddelen**. De gezonde sterkte contrasteerde opvallend met het zwak gebouwd gelaat.

P. 57 (Hugo)

(-) zware onfraaie mond die te veel van de binnenkant der lippen blootgaf. Maar de mond kon aangenaam verrassen door **de onthulling van een mooi en stevig gebit**, ...

P. 64 (secretaresse Hugo, meisje Utrecht)

Een beelderig, hoogst wuft en vermoedelijk zedeloos ding (-) een onbenullig wederwoord **vol schitterende tanden**.

P. 65 (Valcoog als danspartner)

Zijn stem klonk zo prettig dat ze **het lelijke gebit** gaarne op de koop toe nam.

P. 85 (Luca)

En Luca, met haar troebele loenen, **de zwakke tanden**, ...

P. 91 (Marvédie)

Het fraaie gebitje kwam een weinig bloot.

P. 99 (Ant)

(-) en **de mond die zo liederlijk in het vierhoekige kon opengaan, een vers beschilderd tot leven gekomen brievenbusgat. Overigens vertoonde haar gebit zich niet slecht, nog blank, evenwel onregelmatig; als ze de mond gesloten hield priemde in een hoek de stift van een te lange oogtand een kuiltje in de onderlip.**

P. 121 (Aga)

Hoe jammer van het gebit dat af en toe de sproeterigheid zijner goudvullingen vertoonde op de paletten der snijtanden.

P. 134 (Adeline & meisje Utrecht)

En het mishaaide haar uiteraard dat zijzelf **alleen in de dentuur** het meisje Utrecht evenaarde.

P. 134 (Hugo, Adeline en meisje Utrecht)

(-) lachten zij alle drie luid en toonden **zes hagelwitte rijen tanden.**

P. 149 (meisje Utrecht)

Het mooiste was wel het gebit, het enige brok zuivere natuur van dat hoofd, niet vermooid, slechts onderhouden. En tegelijk wees dat gebit op iets vaag ontzettends, want het was de mens op zijn dierlijkst. Hoe kon uit zoveel broze en ietwat doodse verfijning opeens de harde, levende wreedheid van al dat elpenbeen naar voren springen, en dan nog wel in een vrolijke lach? Mijn tanden zijn net zo, en die van Hugo ook; ik vrees dat ik de middag somber inzet.

P. 149 (Hugo)

Hier echter trad hij op **met zijn staalhard gebit**, met het dierlijkste wat hij bezat.

P. 180 (meisje Utrecht)

Het mooie meisje beet juist **met magnifieke tanden** in een broodje, ...

P. 188 (Aga)

'Als je dat niet wilt, kom dan hier,' zei Aga **tussen wreed saamgebeten tanden, -**

P. 200 / 201 (Aga)

En eens had zij haar vader dwars door de broekspijp heen zo fiks in de kuit gebeten na een kastijding waarvan ze de rechtvaardigheid achteraf had moeten erkennen, dat het bloed er langs liep. (-) Misschien (-) was **een slecht gebit** haar straf. Maar neen, ook Luca en Welkom hadden **een lelijke dentuur.**

P. 216 (jongste kind van Ant)

(-) met een vriendelijk lachje en midden in de mond **een kwartet spierwitte tandjes** zodra men maar naar hem keek.

P. 218 (meisje Utrecht)

(-) hoe gretig dit fraaie wezen **de blinkende tanden** zette in de eenvoudige spijs.

P. 237 (Aga)

Voor het eerst in haar leven besteedde Aga uiterste zorg aan **haar gebit**. Gevoelig en kleinzerig op dat punt was zij nietemin onversaagd meer dan een volle week bij de tandarts. Ze deed zich de twee **voorste snijtanden** der bovenkaak trekken en vervangen. Verder werd er alom in haar kakement geboord, gevuld, gevijld, en na velerlei marteling en vele uren van achterover liggen met klamme handen toonde zij een mond die niet meer, gelijk voorheen, haar gelaat grote schade toebracht.

P. 244 (Ant)

(-) een oranje geverfde vrouw (-) met een heel ordinair gezicht en **een lange oogtand** die in de onderlip beet,

1949 Het Eiberschild (1^e druk, Nijgh & van Ditmar)

Ziel en Correspondent:

P. 11 (Debora)

Een dun bewijs op de bovenlip, een smalle lijn, duidelijker bij de mondhoeken, mistekende voor een opmerkzaam kijker enigszins het knappe uiterlijk.

P. 17 (Juffrouw van Aerden)

(-) het kaarsrechte neusje was kinderlijk gebleven, **de kleine dorre mond onthulde de verrassing van een fijn, zij het oud gebitje**.

P. 19 (Weldra)

De wangen waren te week, te dik, **de mond was te wijd**, de neus volstrekt onbeduidend.

P. 25 (Balster)

Zijn hebbelijkheid was de geluidloze grijns, het eeuwige stikken van lachen om niets, **dat gave, gelige tanden ontblootte in een haastig gevormde mond**.

P. 39 (de werkster)

En ze zag meer: de verzakte gestalte, een bouwwerk welks voze fundamenten het begeven, de ontijdige gegroefdheid, de blazen vol ziek vocht, **het wormstekig gebit**.

P. 40 (een man)

(-) haren als een verwilderde korenschoof, een klein blauw oog, een rood gelaat, een grijns die langzaam wegtrok **en een spoor achterliet om de mond**.

Veuve Vesuvius:

P. 79 (een vrouw)

(-) een prachtige arduinen pomp boven een wel, waar een smots **met vreselijk menierode mond** bezig was.

P. 89 (een kind)

Er scharrelde ook iets rond als een klein bloot kind op handen en voeten, **de schreimond tot diep in de wangen**, nog onvoldoende gevormd, embryonaal.

P. 92 / 3 (de Chinees)

Een dunne zwarte snor liet **de smalle wijde mond met bruine krachtige tanden** vrij.

P. 94 (een razende Atjinees)

Natuurlijk was de vent neergeschoten; nu bezat de officier van gezondheid zijn doodskop. **En een gebit, meneer, als een orang-oetan, maar het miste één tand.**

P. 98 (de juffer)

Ze stond in de deur haar kerel krijsend uit te lachen, **alle kordate tanden bloot in een wijd open mond.**

P. 110 (de Chinees)

Hij lag naast haar, ruggelings, **de bruingetande mond wijd open**, met de korte stotende ademhaling van iemand wiens longen slecht werken.

P. 111 (de Chinees)

Zijn gelaatshuid was merkwaardig verbleekt, verblauwd, **zijn mond stond open en vol rood schuim**, zijn ogen waren lichter geworden, zij leken in scherven geslagen.

Drie Regenbogen:

P. 128 (Loes)

(-) het grappige kinderneusje, **de dieprode, bloedrijke mond**, breed en zacht, met een komische trek van kinderlijk pruilen, het licht ijzeren oog.

P. 136 (Haagse volksmeisjes)

Alom zag men in de stad **die witgetande lachende monden blinken die zich toch zeer moeilijk lieten kussen.**

P. 139 (een meisje)

Thans tuurde ze strak naar de zee, die ene rimpel in het voorhoofd, **de mond bekoorlijk, bijna kinderlijk pruilend en niet pruilend.**

Het Midenstandshuis:

P. 169 (jufje Duimelaar)

(-) als een oud geworden miniatuur Madonna **behoudens de grindtandjes.**

P. 179 (Magdalena)

Ze spoelt de koffie langzaam door **één kant van de mondholte naar binnen, want in de andere zitten slechte kiezen.**

Paarlen Avond: geen gebitten.

1949 Zwanenpolder, 20 verhalen (editie 1949 Pyramide boeken)

Zwanenpolder: geen gebitten.

Harmonie:

P. 19 ev.: (algemeen / Surton)

Harmonie, samenklank... **Laat uw tanden samenklinken met uw hoofdbedekking.** [-] Ik zal het u uitleggen, en daarbij moet ik inderdaad met mijn tanden beginnen. Van huis uit was mijn gebit slecht, en dat verstikte mijn levensvreugde. Nauwelijks telde ik twintig jaar of **mijn tanden en kiezen gingen hardgroen uitzien.**

-Hebt u ze toen doen trekken?

-Nee, het viel me voorshands te zwaar van deze twee en dertig maalwerktuigen te scheiden. Ik was nog jong, en als men jong is, dan... Enfin, ik wou niet, ik kon er nog behoorlijk mee kauwen, en ik wou niet. Aan de andere kant waren ze me een eeuwigdurende ergernis. Toen kwam ik op de gedachte een groene hoed te dragen, om aldus de harmonie te bevorderen... **Vijf jaar later werden mijn tanden bruin,** en droeg ik bij een bruin gebit een bruine hoed... Ik was nog niet ten volle dertig **toen ze roetzwart werden...**

-En, viel ik hem in de rede, toen bent u bij een zwarte hoed gaan zweren.

Mijn ingenomenheid met deze gevolgtrekking werd echter onmiddellijk verstoord toen ik mijn oog naar hem ophief en geen hoed ontdekte. Had hij **soms in het geheel geen tanden meer?** Dat was onmogelijk; hij sprak zeer gearticuleerd. Maar daar zat hij, zonder hoed, en zijn opvallend rode hoofdhaar blonk in de ondergaande zon. Middelerwijl streek door de rode glazen van zijn bril zijn blik vriendelijk op mij neder.

-U bent te snel, u bent te snel, meneer Goegelove. Hij had een klein tasje geopend dat naast hem stond en **haalde er een koolzwart gebit uit.**

-**Dat, zei hij, zijn mijn eigen tanden,** in het laatste tijdperk huns levens. Ik vond ze te macaber staan, ik heb ze tien jaar geleden alle doen verwijderen, maar niet weggegooid, **ik heb ze in een kunstkakement doen plaatsens, en ik draag ze bij begrafenissen.**

Hij lachte, de mond ging open van oor tot oor **en ik ontdekte een bloedrood gebit.**

-O, riep ik uit, nu begrijp ik het! Toen u daarnet sprak van harmonie, toen...

en ik wees in de verte. Hij knikte instemmend. [-]

Maar daarnaast zijn er tijdperken waarin ik de harmonie zoek bij de seizoenen. Ik loop dan in de zomer drie maanden met een groen pak, **groene tanden** en een groene pruik (ik heb mijn prothesen en scalpen maar voor het kiezen), in de herfst met een bruin pak, **bruine tanden** en een bruine pruik, in de winter met...

weer onderbrak ik hem.

-Een zwart pak, **zwarte tanden** en...

Doch nu viel hij mij op zijn beurt in de rede.

-U bent weer te snel, zo klonk zijn zachtzinnige vermaning. Hebt u ooit een zwarte winter gezien? De winter ziet er bij ons grijs of wit uit, en ik ook. [-]

En moet ik eens uit begraven gaan (natuurlijk met zwarte bril **en mijn zwarte gebit**), dan nuttig ik, voor of na, truffels, cichorei en stout. [-]

Daar schreed een waardige grijsaard nader, nobel wit van beharing, krijtwit van wangen, geheel gekleed in de witte burnoes van de Arabier, en gedekt door de witte kap die hem tot een enorme kabouters maakte. In de wijde glimlach **glansde zijn verblindend blanke dentuur.**

Wijkzusters: geen gebitten.

Populariteit: geen gebitten.

Het Gele Huis:

P. 51 (Zij)

- Kom je niet eens bij me? Vroeg een grove stem die licht lispelde **door het ontbreken van enkele tanden.**

Een Doktersaanzoek: geen gebitten.

Lemuria: geen gebitten.

Eet meer Mensenvlees:

P. 74 (de schrijver zelf)

Gelukkig bevrijdde op dit moment **het krachtig geklappertand van mijn kunstgebit** mij uit deze rampzalige nachtmerrie;...

Nieuwe Kleuren: geen gebitten.

Persoonlijkheden: geen gebitten.

Een Treinramp: geen gebitten.

Wilde Bussen: geen gebitten.

De zwijgzame Knipklant:

P. 107 (meneer De Ridder)

... en daarmee harmonieerde het fletse blauw der kleine ogen, **het fletse rood van de dunne mond.**

P. 108 (meneer De Ridder)

... de ogen gesloten of hij sliep en **de mond dunrood.**

P. 111(meneer De Ridder)

... het ongelooflijke gebeurde, **zijn mond opende zich in het begin van een lach.**

P. 113 (meneer De Ridder)

... hij moet al dood zijn geweest toen ik in de spiegel naar hem keek **en zijn mond zag opengaan.**

Een zwarte Dag: geen gebitten.

Oudjaar: geen gebitten.

Een Röntgenfoto: geen gebitten.

Droom of Visioen?: geen gebitten.

Dat Engels!: geen gebitten.

De Wethouder:

P. 169 (Meneer Dirks)

(-) een klein, onbeduidend gezicht dat gewonnen zou hebben als het lelijk was geweest, een scherpe, nasale stem **en een vrij slecht gebit.**

Wij hebben Interesse: geen gebitten.

1951 De Korenharp, Nieuwe reeks (editie 1951 Nijgh & van Ditmar)

Aan het Hek

P. 65 (de weerwolf)

De weerwolf die het lijf heeft der fossa – maar langer, maar onzinnig gerekt – sloop er door de schaduw **en klapte het gebit.**

P. 65 (figuurtje)

De schilder vergat ook niet haar, **ontblootte de lach in een triomfante mond** en plaatste een geestig spottend lichtje op de ring van haar wenkende hand.

Noordzee-badplaats

P. 81 (slapers)

In alle badstoelen **gapen de wezenloze monden der slapers;**...

Droom

P. 88 (een deur)

Een klik van staal en olie als bij sluiting van een brandkluis en – **een stalen tong van 't slot lag in de stalen mond geklemd.**

De Bovengang

P. 98 (de kinderen)

Zagen elkaar aan, onze ogen en **lachende tandjes** bestreken met allerlei wisselend vuur.

Sais ontsluierd

P. 118 (mens)

Maar mens blijft mens; zijn interesse rammelt gelijk bij een lijder aan scheurbuik **en kiezen rammelen in de kaak.**

Het Kantoor, Bakersprookje

P. 125 (hond)

Hij kocht in het warenhuis een grote zwarte hond **met wel zestig grote zwarte tanden.**

P. 126 (idem)

...en hij beet ze zo hard **met zijn zestig zwarte tanden** dat ze nooit meer durfden komen.

Hij Hangt

P. 140 (de stadhuisbode)

Het laatst komt de massief metalen bode. In de wending van het pad **gaat hem de mond open op een gebit als een gitten zaag.**

Noord en Zuid

P. 152 (Karin)

De wimpers blond, benet door een azuren oog, de wangen vol en teer gerond, **een splijtend vruchtje met twee witte rijen zaden de mond.**

1951 Studiën in volksstructuur (editie 1951 Nijgh & van Ditmar)

Geschiedenis van een vermogen:

P. 8 (de edelman)

Ook hinderde de sigaar die hij altijd hield **tussen de tanden, welke kloek waren, gaaf, oud, glanzend bruin, als gevernist, -....**

P. 10 (huisknecht, tuinman en oude kookster)

... maar de secretaris heeft het nooit duidelijk verstaan uit **de drie bejaarde, slecht gegarneerde monden.**

P. 15 (de secretaris)

Of mogelijk, dacht hij, zal bij een pijlsnelle verwoesting der wereld een geheel nieuw ras **mijn onderkaak** vertonen als zeldzame vondst van the missing link.

P. 41 (de edelman / circusartiest)

Een stramme oude man, koningsgeel van tint, lang en ontvleesd als de beide reeds bejaarde vrouwen, **de sigaar onder de grauwe snor tussen de tanden van kloek bruin,**

De Eenheid in de Tegendelen:

P. 73 (Corrie)

Ze lachte alweer, helder, en de jongen **zag frisse tanden vaag blikeren.**

P. 115 (twee nichtjes)

Zulke schoonheden! Donker, haast zwart, en toch perfect. Met welk een verrukking had hij geblikt in die bekjes. **Mooie tanden, zeggen we, en bedoelen daarmee dan uitsluitend de bovenkaak, en nog maar horizontaal bekeken. Maar waar bleef de dichter die de garnering bezingen zou van de onderkaak, van deze twee onderkaakjes, kleine, blinkend witte hoefijzers, onzegbaar bekoorlijk met hun ruwe bovenzijde? Peary en Amundsen konden, elk wegens de ontdekking van zijn pool, niet meer verheugd zijn geweest dan oom Hein wegens de ontdekking van die beide polen, in hun gave, smetteloze, schitterende blankheid.**

P. 116 (Oom Hein)

...en voorts dat vermaagschapping, ook zichzelf tegenover jonkheid, **dentuur en zo** meer niets gelijkwaardigs stellen kon.

P. 118 (de nichtjes)

Zij hadden **hun tanden geborsteld, de bekjes gespoeld**, een slokje gedronken.....

Eva Colonna de Hospitaele

P. 132 (Eva / de mist)

Deze mist, op de grens van fijnste regen, **deed denken aan iets levends dat met naaldscherpe tandjes, waarvan de kracht spelenderwijs werd ingehouden, graasde over een gelaat.**

P. 136 (Eva / koude mist)

...een beginnende wreedheid, door het spel zelf gewekt, **deed het reeds de tandpuntjes een weinig drukken in de opperhuid.**

P. 144 (de vrouwelijke rechter)

De vrouwelijke rechter was niet groot, onbuigzaam van gestalte, gekleed in beduimd en geplooid wit, stokoud, het haar in twee dunne zilveren platen om de schedel, het oog met de blik van ijzer, **de voorste snijtanden der bovenkaak van geslepen git in nimmer geheel gesloten mond.**

P. 158 (Eva)

Zij was onverstaanbaar, en, **daar zij bovendien de mond nauwelijks opende op de twee glinsterend zwarte paletten in de bovenkaak,** gaf de straat op deze toespraken meestal geen acht.

De overige verhalen: geen gebitten.

1952 De Doopvont (1^e druk, Nijgh & van Ditmar)

P. 65 (algemeen)

En als je wilt blijven spreken van vulling, dan zeg ik: het is een slechte, **te vergelijken met een slechte tandvulling, die loslaat en uitvalt.**

P. 69 (Louise)

Haar gebit kon onmogelijk tot aan zijn horizonnen gans en al oorspronkelijk zijn, maar was het stellig grotendeels, en krachtig en fris.

P. 90 (mw. Ulius)

De bezoeker stak vrijmoedig een hand uit **en lachte met dunne, geverfde mond waarin een duidelijk opgeknapt, wrak gebleven gebit.**

P. 112 (De Bleeck)

De linker mondhoek was ietwat opgetrokken en ontblootte ten dele een oogtand.

P. 141 (Aleida als pianiste)

Gedwee gehoorzamer als afgeleefde knollen, in verstarde gelatenheid **lachend met het oranje gebit.**

P. 142 (algemeen, Aleida spreekt)

Ik vind het altijd zo verschrikkelijk te bedenken dat dat hoofd waarin de menselijke geest is geconcentreerd... **dat dat ook een mond heeft.** Ik bedoel niet om te spreken en te ademen, dat vind ik helemaal niet erg, maar ik bedoel dat je moet eten en drinken. En dan eten vooral. **Kijk maar eens naar iemand in zijn volle mond. Kan je je iets afschuwelijkers voorstellen? [-]**

-Daarom eten we dan ook met dichte mond, Aleida.

P. 196 (mw. Fransen)

Ik dacht dat Poe al mijn tanden trok.

P. 223 (mw. Ulius)

Zelfs het wrakke gebit van de lange tanden wekte zeker ontzag; het toonde een veredeld soort bouwvalligheid.

P. 299 (Lea)

Haar oog was wel aardig heel lichtblauw, maar te klein, stellig te klein, **de mond smal en zonder veel karakter.** (-) Maar Lea kon ineens bekoorlijk worden als ze lachte, **met een zuiver en regelmatig, niet groot gebit.** Bleke vrouwen schenen maar zelden te beseffen welk een droefgeestige charme er van hen kon uitgaan **als tussen hun bloedarme lippen bij lach of glimlach de witte tanden zichtbaar werden,** en Lea besepte het stellig het minst.

(-)

Toen had Lea geglimlacht, en kijk, **daar verscheen de glimlach der kleine witte tanden opnieuw.**

P. 304 (Louise)

En dan dat luisterrijke donker van het oog, die volle hals, vorstelijke boezem, **nobel zinnelijke vorm van de mond,** dat onmiddellijk treffende onderdeel van de dunne, koolzwarte wenkbrauw, de kunstmatige en tevens onvergelykelijke glans van het krulhaar onder de kleine hoed, haar dat wit was en niet wit.

P. 312 (Flora)

-Laat me eens in je mond kijken, zei ze.

De kaken van het kind waren in hun groei enigszins achtergebleven, waardoor de tandwisseling onvoldoende tot haar recht was gekomen, en vooral een voorste snijtand van de bovenkaak te hoog zat. Dat had de tandarts indertijd bekwaam verholpen, maar die ene tand, hoewel gezakt, zat nog altijd niet precies op haar plaats, en nu en dan onderzocht Lea de toestand. Een regelmatig gebit was voor een jong meisje een belang van de eerste orde, maar – zo dacht ze wel – de grote massa kan de kosten van zulk een behandeling niet dragen, en hoe onbillijk is dat.

[-]

Lea duwde de bovenlip van haar dochttertje omhoog. De tand zat nog steeds niet precies in de rij. De tandarts zei dat het terecht zou komen.

[Haagse Mijmeringen \('s-Gravenhaagsche Boekhandelaars Vereeniging, 1954\)](#)

P.9 (het eigen gebit van Bordewijk)

Laat ik die een schuldloze litteraire belangstelling koester voor 's mensen gebit hier mijn eigen kakement eens op de voorgrond mogen schuiven. In het praeglaciaal -vóór 1914- werd het bewerkt met voetkracht, getransponeerd op een soort trapmachine, van drijfriemen voorzien. De daarop volgende geologische perioden zagen het mecanisme steeds verfijnen, maar ook in dezelfde mate mijn persoonlijk eigendom verstompen, want per slot trekt de natuur aan het langste eind. De tandmeester, de "meneer", evolueerde inmiddels tot de tandarts, de "dokter", de pijnen daalden gelijk een afdalend geologisch terras, de napijn bleef op dezelfde hoogte, en wie als ik de veldslag tegen tijd en pijp nog niet geheel verloor prijst zich in het postglaciaal gelukkig met enige bruikbare ruïnen.

P.20 (een gekkin)

Alom dus jonkheid **en stralende dentuurglimlach.**

P. 64/5 (uw dame en uw jongeman)

Maar ik houd nu eenmaal niet van uw dame met stervende ogen, **tijgertanden**, kwijnende vingers, barbaarse gesteenten, een falset of een koerende alt, en die probeert te flirten terwijl ik mijn flirt zelf wens te kiezen. Ik houd niet van uw heer die aan mijn tafeltje neerstort als een waterkolom door een afvoerpijp, en met het geluid van een naklukkend sanitair begint over Kierkegaard en Heidegger terwijl ik wil beginnen aan mijn kleintje koffie en van Kierkegaard en Heidegger niets afweet. Ik houd niet van uw jongeman **die uit principe op zijn tandvlees loopt**, met tien blote tenen bij elke weersgesteldheid.....

Mevrouw en meneer Richebois; twintig korte verhalen (Nijgh & Van Ditmar 1954)

P.8 (mevrouw Richebois)

... plaatste ze met **een weemoedig lachje van nog mooie tanden** de verzuchting dat ze graag kinderen had gehad.

P.160 ("Het instituut voor sport" Professor Y)

Hij was groot, groter dan ik, jong, blond, met blauwe ogen van een sterke en tegelijk vriendelijke uitdrukking, gladgeschoren, **met een benijdenswaardig blank gebit in een mooie en toch echt mannelijke mond.**

P. 182 ("De dood van professor Moriarty" Moriarty)

- **En de tanden, vervolgde hij, kijkend in een kommetje vóór hem met twee en dertig voorwerpen die ik niet klein had kunnen krijgen, - de tanden verdelen we eerlijk onder elkaar, ieder de helft. We kunnen die aanvulling van ons gebit uitstekend gebruiken.**

Bloesentak (Nijgh & Van Ditmar 1955)

P.65 (Aurora)

Ze vernam verward stemgeluid en hoorde zichzelf plotseling zeggen, **tussen de tanden**, maar met grote kracht: - Niet naar het ziekenhuis.

P.71 (Max Nathans)

Hij vertoonde nog de eigenaardigheid van soms in zijn spreekpauzes **zijn prothese met de tong hoorbaar te bewegen alsof hij er zijn mond mee spoelde.** Hij deed dat ook nu, doch Aurora was er aan gewend.

P. 87 (Leo)

Ook haar gebit beviel hen zeer, regelmatig, vlekkeloos, in de bovenkaak ietwat toegespitst, maar daardoor zijn echtheid verradend, want zulke tanden levert de industrie niet af; een protese is massaproduct.

P. 95 (Beunis de steenhouwer)

Hij rookte niet meer, **maar hield het pijpje in zijn tandeloze mond**; hij kon het niet missen.

P. 108 (Leo)

Ook Leo lachte terwijl ze het zei, **en vertoonde dan in de smalle, beweeglijke mond haar draperie van puntig ijs.**

P. 187 (Leo)

Ze kwam aan **met de briljantste glimlach van haar prachtig gebit**, maar werd hier toch evenmin vriendelijk ontvangen.

P. 191 (Max Nathans)

Toen verzonk Max in gepeins, **en spoelde oudergewoonte zijn mondholte eens door met zijn loszittende prothese.**

P. 228 (Kermisklant)

Een zuur, haveluinig ventje **met een papegaaiesnavel** zat.....

P. 229 (de lachtent)

... de prostitutie van de kinderlach, met monsterlijke middelen geopenbaard. **En deze muil van geluid** uit een duisternis, diep als de hel, was dermate huiveringwekkend....

P. 240 (Van Marle)

En in die eigen seconde, **terwijl hij nog zijn tanden op elkaar klemde**, voelde hij zijn tranen stromen.

Onderweg naar de Beacons, twaalf korte verhalen (1955. Verzameld Werk 8)

Quaevis?

P.623 (Vader Magister)

Daaronder een scherp gelaat, roofvogelachtig, **met brede smalle mond**, sprekend jukbeen, flonkerende blik....

De Colporteur

P. 697 (de imaginaire secretaresse)

Onze secretaresse van binnen en van buiten. – Dezelve in de buitenlucht en in de binnenkamer. – Fysiologische kenmerken. – **De inplanting der tanden.** – Gebruikt zij haar lippenstift te vaak of te zelden? -

Roö Radijs

P. 721 (Cythéria)

Alles kwam er uit, de wangen besmeurd met suikeren menie, **het mondgat een oven likeuren karmijn**, de vingertoppen tien zuignappen stroperig granaat.

De Brint, Roman van een ontvanger

P. 726 (de klas, de hel)

De klas op een stalen rij **grijnsde tot aan de huigen, -rood, meer niet. De Brint had ze gekeurd op de tanden. Hij had ze gekeurd op de kiezen vóór de capaciteiten. Deze klas had de ontzettendste gebitten van het land. De gebitten gingen malen als molenstenen.** Verder geen geluid.

De Brint won. **De molenstenen** wonnen.

[Geachte Confrère \(Nijgh & Van Ditmar 1956\)](#)

P.83 (zelfreflectie)

Er komt een tijd waarop de aanblik in de spiegel stemt tot bescheidenheid. Dat is dan tevens de tijd waarin **de gebitsdelen des avonds behoedzaam worden neergelaten in het waterglas op het beddetafeltje.**

p. 177 (typiste)

...-en dat alles **met rood rubberen lipjes**, en met Italian Touch, merk Max Factor, in de ooghoek.

p. 199 (zelfreflectie)

Onze schedel verloor zijn verband met de onderliggende laag, is duidelijk geplaatst, lijkt gelijmd, zit slecht en hangt achterwaarts een beetje over. **De miraculeuze blankheid van ons gebit wekt meer argwaan dan bewondering, en waarlijk, indien ons na een plotseling pijlsnelle sloop nog één hoektand bleef in de onderkaak, staat hij daar des nachts als een gedenknaald boven een opgeruimd massagraf van onbekenden.**

[Kritiek in Het Parool 21-1-1957 op dit boekje \(zie Bureau voor Rechtsbijstand p. 48\)](#)

Over Bordewijks smaak valt te twisten: **het schrijven over gebitten zou verboden moeten worden.** Maar op de achtergrond blijft toch de jurist, met een scherpzinnig verstand, veel gevoel voor soms vreemde cliënten en een blijvende belangstelling voor het beroep.

[Halte Noordstad \(Scheltema & Holkema, 1956 1^e druk\)](#)

P.139 (Schoonzoon Groenhof)

Zijn tandvlees komt naar voor,

P. 141 (idem)

Hij bukt te meê, wijl hij op d'eigen ogenblik
tussen de tanden sist: 'Hier dief alleen ben ik.'

[Idem, Tien parodieën \(Nijgh & Van Ditmar 1957 \(2^e druk 1958\)\)](#)

P.13 (Eline Vere)

... fluisterde, glimlachende **tussen de dubbelen peerlensnoeren harer tanden...**

P. 42 (Jujube)

Toen, walgend van **die wrede mond met die lange wellustige onderlip, openhangend in ontzetting, zodat hij er bij iedere rondzwaai in kijken moest**, werd zijn belager ten laatste tientallen meters verweg op de trambaan geworpen.....

P. 50 (Rijst)

Z'n sigaar stak 'm **tussen de wolfse tanden** als 'n magorische vlaggepoen, ...

P. 51 (Maupie)

...z'n tong gorgelde als zat 'm 'n vuistgrote briljant dwars in machteloze strot.

P. 58 (trambestuurder)

Maar er was ergens een gat en hij kon door dat gat de stroomsleutel **met zijn tanden** bedienen.

P. 62 (vrouw Sluf)

Die darm had me toch 'n **bek, 'n bek! Je kon 'm met 'n strootje opemake, maar je kreeg 'm nog nie dich met 'n slagboom.**

De Aktentas, tien korte verhalen (Scheltema & Holkema 1958)

P.73 (een filmster als bruid naast bruidegom)

[-] beiden tot stikkens toe omdrongen van uitbundig publiek en beiden **met de grote domme tandenlach van de mode.**

p. 98 (een man en een vrouw in het park)

Ik zette mij naast hen aan de zijde van de heer, en speelde op het juiste ogenblik even met mijn kwastje tussen zijn lippen. Hij was op niets verdacht, en dus volbracht ik mijn manuaal met het grootste gemak. Toch liet de verbeide uitwerking zich even wachten, wellicht doordat de man zwaar besnord en bebaard was. Er kwam iets heel anders. Hij reest vertoornd op.

“Wat bezielt u, mijnheer,” zo bulderde hij, “**om hier in de vrije natuur mijn tanden te gaan poetsen?**”

De Zigeuners (Nijgh & Van Ditmar / Meulenhoff pocket 1959)

P.8 (Winnie (het kind uit De Zigeuners))

... met de lange, zwarte krullen, de ogen van zwart diamant, de blos en **de bloedrijke mond.**

P. 43 (Het meisje in de tram uit kamp en bornkamp)

De neus spits, de kin spits, **de mond wijd en tegelijk uiterst dun gelipt**, waardoor hij toch weer niet misstond.

P. 44 (Het meisje in de tram)

Haar lange smalle mond, haar wangen, vluchtend naar een kleine spitsronde kin waren zelfs opmerkelijk bleek.

P. 49 (idem)

Maar hoe wonderlijk deden **die dunne lippen aan, niet rood of roze, maar allerflauwst lila.**

P. 113 (Van Winter, uit De Telefoon gaat)

... Van Winter, die daar stond in zijn openhangende pyama, ongeschoren, met grauw piekhaar, op blote voeten, **en zonder gebit**, - ...

1960 Centrum van Stilte, vijf verhalen (editie 1960 Nijgh & van Ditmar)

Centrum van stilte: geen gebitten.

Louron:

P. 31 (Walrand)

Zijn mond had bij gesloten toestand vaag iets weg van **een zacht soort paardebek. Maar die mond kon een volkomen gedaanteverwisseling ondergaan. Terwijl het hoofd in de nek geworpen werd ontlook er langzaam vanuit een centraal punt een rond, breed, zwart gat.** Geluid klonk er niet. Dat was de lach.

P. 33 (Walrand)

Reeds boog hij zich vloekend uit het portier, toen door de achterraut van de kabine een gezicht naar hem omkeek **dat groeide tot een gat** dat hem ontwapende.

P. 44 (Walrand)

Reeds werd het hoofd in de nek geworpen **en ging de mond open tot het vertrouwde aanwensel van de geluidloze lach.**

Wedarda-stins

P. 52 (Wedarda)

...: rijzig, korrek, voortreffelijk ruiter, geen denker maar dader, met het felle heersersoog, de kleine, keiharde kop, de blonde puntensnor boven de wat zinnelijke bovenlip, het gezond steenrode gelaat, de enigszins barse maar altijd gereede lach, **het sterke gebit.**

P. 66 (Wedarda)

Inderdaad stond **zijn van nature sterk gebit nu toch op de voorlopige monumentenlijst, en het zou wel nooit op de definitieve komen, maar hij kon er zich nog best mee redden. Dat voor een man de dentuur van een vrouw een factor niet zonder betekenis is,** dacht hij, spreekt vanzelf, maar is het eigenlijk niet merkwaardig dat voor een vrouw niet het overeenkomstige geldt?

N.Nilling te Nille-Bizibië

P. 93 (de tondeuse van dokter Vierbuikhuizen)

Hij keek naar de tondeuse of hij er nooit een gezien had, en voor het eerst van zijn leven **vergeleek hij de tandjes der machine bij het gebit van de zeeke van Steller.**

De hoofdbewoner

P. 119 (De piano)

Hij kon in de laatste tijd raadselachtig lang kijken naar de zwarte Biese die hij voor driehonderd gulden verkocht had, waarop Nette oefende en **die ondanks zijn ivoor, gesleten en gebruind als de dentuur van een hartstochtelijk pijproker, toch nog een redelijke, niet doorrookteklank van zijn stembanden gaf.**

1961 Tijding van Ver (1^e druk)

P. 15 (mevrouw Colonia)

(-) Maar in negen van de tien gevallen **werden de kaken niet goed gesloten gehouden en wees het lijk door een open mond de tekortkoming aan.**

P. 32 (Cassa)

En Cassa lachte haar altijd gereede, **blinkend witte tandenlach** tegen Truus, die lach nog onaangeroerd gebleven in de omgang met de blanke, geen uiting van stemming, maar dieper: uiting van aanleg.

P. 52 (Bob)

Hij kwam met haar beneden, in zijn kostuum, en **met een mond van oor tot oor.**

P. 59 (Cassa)

Haar mond was volgens de maatstaf van de Europeaan niet mooi, te vlezig, te opvallend, toch lichtrood aangezet. De telkens lachende tanden vond hij verrukkelijk. De onderkaak was grappig prognaat.*

P. 67 (Bob)

(-) Scheer het af. Je hebt trouwens ook **een veel te goed gevormde mond.**”

P. 98 (Hester)

Nu bleek het eerst waarlijk een alleronvoordeligst, nietig schepseltje, het donkerblonde haar zonder enige glans, krachteloos, de oogjes tussen bruin en groen, **de tandjes slordig geplant**, het stemmetje week.

P. 120 (Bob)

Hij voelde nauwelijks meer pijn. **Geen zeer aan zijn kaak, geen tanden uit zijn mond, geen tanden door zijn lip.**

P. 121 (Bob)

‘Nee, ’t staat je niet, dat bruine plukje haren onder je neus. Je hebt juist **zo’n goede mond** en die bederf je er mee.’

P. 132 (Lom)

Het uiterlijk van Lom werkte mee in de ongewenste richting door wijdstaande oren en **een tuitmond** als hij sprak.

P. 195 (de drie dames)

(-) alle drie met een extra opmaakje. Mevrouw Cercleres, heel bescheiden, een zweempje op de wang en **een streepje langs de lippen**. Truus Mechtels **bewerkte altijd alleen haar mond, maar gaf die thans een royale beurt**. Jo Slot, anders uiterst ingetogen op dit punt, had, dieper en meer uiterlijk zichtbaar getroffen dan de anderen, ditmaal ook meer cosmetica moeten toepassen. Het verhoogde haar natuurlijke distinktie **en de fijne mond zag er, wellicht niet geheel overeenkomstig de bedoeling, bekoorlijk uit.**

P. 205 (Mevrouw Colonia)

Haar lippen waren fris en doorschijnend lichtrood gekleurd als met een vlies van vochtig email, nagenoeg natuur.

P. 223 (Braam Bouwens)

Zijn gebit was nog grotendeels gaaf omdat hij er van kindsbeen af de uiterste reinheid mee had betracht.

*Prognaat: Prognaten - m. mv. scheeftandigen, menschen bij wie de tanden vooruitspringen. (Van Dale 1898; niet meer in latere edities)

1962 Wandelingen door Den Haag en omstreken (Ton Ven) (Nijgh & van Ditmar, 1^e druk)

P. 58 (de vrouwen)

Zij zijn ten slordigste geschminkt, de ogen groot van belladonna, **de mond als een bloedende wonde.**

Lente (Nijgh & van Ditmar 1^e druk 1964)

Lente

P.11 (vrouw in de tram)

Nu ze sprak **viel haar gebit hem een beetje tegen**. Hij verbeterde zich reeds: laten we zeggen: het viel niet mee. Zijn technische blik had onmiddellijk vastgesteld dat **de regelmatige rij boventanden aan de wortel een te dikke laag glazuur vertoonde, dunner toelopend en daardoor een enigszins convexe vorm aannemend**. En dan was er nog iets anders, maar dat bleef onbepaald. Dit alles had trouwens geen betekenis. **Haar gesloten mond** vond hij eenvoudig magnifiek, in een nuance van rood die hij niet wist te klasseren en zo verijnd dat het volmaakt aansloot bij haar verdere (en voortreffelijke) make-up.

P. 14 (idem)

Maar het was de kin zelf, **de onderkaak die, hoe fijn gebouwd, iets uitstak en haar een pruillip gaf**. [-] Keken ze hem aan, **dan legden de lippen zich samen tot die verrukkelijke mond**. [-] Het gaf haar iets wreeds, **en dat werd versterkt door die beitels van tanden**.

P. 17 (idem)

Hij bedankte eenvoudig voor een avontuurtje met zo'n griet, **en dan met een moorddadige kaak ook nog**.

Ergens is onweer gevallen.

P. 42 (algemeen)

'Precies, en vergeet u niet **de open monden en de tanden. Daar zit altijd nog iets van verschil in.**'

P. 43 (Albert's vrouw)

Daar lacht ze **met het prachtige gebit, stuk voor stuk feilloos gekast in het rijk doorbloede tandvlees**.

De gereketeerder

P. 47 (op het station)

Monden werden mistige gaten.

De Bioskoop

P. 76 (Landes)

Bij stoten klonk in het kamertje **het droge ratelen van zijn gebit**

De Golbertons (Nijgh & Van Ditmar 1965)

P.14 (stervende man op een terras)

Hij draagt een rossige volle baard, hij staat, **zijn mond is wijd open, maar blijft een mondje**, zijn stoel klettert neer. **Ze ziet nog duidelijk zijn gebit, biezonder gaaf, wit en klein.** [-] De klank uit **dit kleine omborstelde gat** is slechts vaag benaderbaar in taal;

P.18 (Elspeth)

Intussen als ze haar fraaie gave tanden vertoonde in een lach kon hij die soms onweerstaanbaar vergelijken met een uitgezocht rijtje blanke meisjes van een Mayol, met het hol van het toneel daarachter.

P.23 (Ece)

(Het meest opvallende na de misvorming, **het gebit**, heeft hij nog niet kunnen ontdekken.)

P.23 (de nieuwe secretaresse)

Dit meisje zou hem in 't minst niet aantrekken, maar goddank, ze lijdt aan de welvaartspest van de snoep. **De venijnige zuren uit het zoet zijn doende haar gebit te vernielen.** Dat interesseert hem toch een beetje.

P.42 (grafbeeldje Ashanti)

Het is het gelaat dat alle aandacht vraagt, zwartig, bruinig, dof, met gesloten ogen, hoge wenkbrauwen, **een mondje dat, heel even open, licht lijkt te kreunen.**

P.58 (Mireille)

Haar oog vertoont het aangrijpend doodsblauw van de spiritusvlam, **haar mond is wrang gelipt**, haar stem heeft de radde scherpte van de Française.

P.72 (Ece)

En als de spreker zijn stem verheft krijgt Junior een nieuwe verrassing. **Het gebit van Ece, kloek, is het ontzettendste dat hij ooit gezien heeft. Geen technicus kan zulk een prothese maken. Het is een schepping boven menselijke macht, een hete explosie in de natuur en dadelijk bevroren.**

P.73 (Ece)

En hij maakte een kort praatje. Dit gaf Junior de gelegenheid zijn wat overdreven impressie veroorzaakt door de afstand te corrigeren. **Het gebit was niet mooi, stellig niet, maar evenmin ontzettend. Het herinnerde sterk aan barnsteen en leek eerder bros. Hij kreeg de indruk dat het,**

van terzijde beschenen met een felle lamp, doorzichtig was. Het bezat in elk geval zulk een voorkomen dat de oren, hoe beweeglijk ook, wegvielen als zonder betekenis. Later bedacht hij: als we een gebit lelijk vinden hoeft dat niet te wezen omdat het op de keper beschouwd de esthetische kritiek niet kan doorstaan. We vinden het al lelijk zodra het maar afwijkt van het normale.

P.96 (een meisje)

De metgezel vangt een meisje dat juist wil neerspringen – een beeldje in zwart grège met een zweem van byzantijns goud – in zijn armen, heft haar hoog en drukt haar even heel voorzichtig tegen zich aan. **Haar ivoor toont een smeltende lach.**

P.137 (Ece)

Zijn merkwaardige vorm van ouderwetse watertoren is voor de gang haast te breed. Maar hij heeft daar nu geen aandacht voor, en evenmin voor de oren en **het gebit.**

P.173 (mannequins)

En dan die afschuwelijke dressuur van de mannequins met altijd op kommando **dezelfde lachmonden en verbeterde monden en zultlippen en pruillippen...**

P.216 (secretaresse)

Want deze jonge dame bezorgde hem en meer nog de typekamer de aangename verrassing van **een sneeuwblinkend, vlekkeloos gebit, zo prachtig geplaatst dat het een onberispelijk werkstuk scheen van de natuur. Deze mutatie was gepaard gegaan met grote ingetogenheid. Het arme meisje had er haar hele vakantie aan opgeofferd en het weldadig zonnebad op de stranden verwisseld voor duldeloze pijn in de martelstoel.**

[Zeven Fantastische Vertellingen \(1982, verzameld werk 9 v.a. P 421.\)](#)

P.540 (Mevrouw Praefittlich)

Zij **beet haar tanden in haar onderlip** en bleef staan.

P.563 (houten masker)

Het grote mondgat is bezet met geweldige ivoren tanden.

P.607 e.v. (Lien)

Een **meisje met mooie tanden** [-] na iedere nieuwe lach kreeg hij meer lust **deze verleidelijke mond** te kussen. (en verder p. 618) Ze toonde **het mooie blinkende gebit**, dat zo gemakkelijk zijn gretigheid wekte. (en verder p. 625) **een mooi, fris lachmondje** had ze toch, en Piquillo genoot ervan het zo dicht bij zich te hebben. Maar hij wist zich gemakkelijk te bedwingen.

P. 608 (Piquillo)

...tot werkeloosheid gedoemd, **zijn tanden stomp rookte** op een kort pijpje.....

De Publieke Fotolach (Avalon Pers 1984)

P.5 (publieke lach)

Dat leid ik hieruit af dat men in Europa **zijn vrijwel compleet vertoon van een gebit** nogal vreemd vond, toen hij [Teddy Roosevelt] daar rondreisde met zijn genoeglijke grijns. Een Duits spotblad veronderstelde dat het eenvoudig een reclame was voor een soort tandpasta. [-] Teddy zocht het in het intiemere, en **vertoonde zijn tanden die in elk geval, echt of vals**, toonbaar waren.

P. 6 (glamour girls en pin-up girls)

Het kijken naar **de blinkende tandenrijen van glamour girls en pin-up girls** wordt op den duur een eentonig werk, maar onesthetisch zijn hun foto's niet. **De monden gaan niet te ver open**, want de bedoeling is te laten zien dat we mooi zijn. **De mondgaten van de groten der aarde** zijn minder esthetisch, maar de bedoeling is alleen te laten zien dat we groot plezier hebben. Men zou soms ook wat meer menselijke waardigheid wensen, maar achter dit alles steekt toch geen kwaad.

P. 7 (de vrouw)

De **tandenlach van de vrouw** zal niet geheel verdwijnen, en dat moet ook niet, want het is haar voornaamste aantrekkelijkheid.

Het vegetarisme van Mr. J.P. de Vries (Reflex 1984)

P.11 (Ristorneman)

Om zijn bovenschedel van een deftig glanzend kaal, schuimde een ring spierwitte krulletjes, gelijk de branding om een atol; **zijn ingevallen dungelipte mond stand naar den glimlach met een klein neiginkje tot kwijlen,....**

P. 11 (De Vries)

En dan grijnsde hij en **toonde prachtige, doch tevens dierlijke tanden.**

P. 13 (De Vries)

Als een koetsier klemde hij de sigaar in een hoek van zijn mond, **zijn tanden leken splinters wit glazuur**, en tussen peluws van rook zag zijn bruine blik terzijde ironisch naar mij uit.

P. 22 (Linterbeek)

Een klein mannetje met een groot, flets hoofd, een leelijken haakneus, **een smallen, meestal weeïg glimlachenden mond**, dun sluik blond haar over den knobbeligen schedel scheef gekamd, een ziekelijk rossig snorretje en platte afgeknaagde oorschelpen.

P. 41 (De Vries)

De Vries boog zijn breed, plat en duister gezicht dicht naar mij toe. Zijn oogen glommen dreigend donker, **de splinters van zijn tanden dreigend wit**; zijn stem eensklaps veranderd, gromde.

Juridische Varia en Varia (Verzameld werk 11 v.a. p. 293 resp. v.a. P. 403)

Stijl (1948)

P.295 (advocaten)

Voorts dient hij te waken tegen onfrisse nagels en **zwaar bouwvallige dentuur**.

Herinnering , meest aan G.C.A. Oskam (1953)

P. 300 (strijdende advocaten)

Dan stonden er twee (jonge) leeuwen tegen de tralies en **toonden hun tanden. Eigenlijk waren het de tanden van hun opdrachtgevers.**

Het Moratorium der Bergrede

P. 417 (een bijl)

Neerkomend op het marmer van de schoorsteenmantel was uit het staal der bijl een driehoekig stuk gesprongen, haar scherpe snede schendend, **of uit een vlekkeloos gebit een tand getrokken was.**

P. 423 (de bijl)

...stond hij zwiepend in een scheve wazige vlek en hield **een razend moordtuig met een gebit van staal, en een der tanden was weggebroken.**

P. 424 (de overleden ikfiguur)

“Pas op mijn hoofd!” wilde hij gillen, maar **hij had geen mond meer, geen spraakvermogen, enkel een groot gat.**

P. 424 (de stalen kam (bijl))

En dit monster streek met **een grote stalen kam waaraan een tand ontbrak** over zijn tedere schedel.

P. 424 (de overleden ikfiguur)

Met **het gat van mijn mond** pleit ik voor verbroedering, en zij roskamt dat broze hoofd van mij.

P. 427 (Het volk)

In kolken wervelde het volk om hem heen, **de zwarte tanden in de zwarte mondhoeken glinsterden,** de zwarte ogen in de zwarte tronies blikkerden.

P. 429 (portret van het kind)

Eigenlijk was het portret wel gruwelijk, een raar kind **met een scheve mond** en verwrongen gezicht...

P. 434 (ik-figuur als hetzelfde kind)

Ze liepen thans voor hemuit, en hij als een bedelend kind erachter, **met scheef gezicht en een openhangende mond.**

P. 435 (man in de leunstoel)

Zijn onderkaak zakte, de mond geulde stompzinnig open. Ze stond op, duwde zacht de kaak weer omhoog en veegde het speeksel van zijn kin.

P. 436 (dezelfde man)

En als zo nu en dan **zijn kaak zakte** gaf ze hem een vermanend tikje op zijn schouder,....

Drie vijanden van Bint (1935)

P. 444 (de klas De Hel)

Bah, zegt De Jong, **al die bruine jongensgebitten**, die Bordewijk beschrijft. Foutief gezien, ik erken het. **De dentuur van de huidige generatie is onberispelijk**. Kijk maar naar de filmspeelsters, **het ene tandenmondje al mooier dan het andere, en zonder tandfilm**.

Vrouwenhaar (Bosbepers 2005)

P.13 (Jaap en Freekje)

Want zei hij, ik wil geen vriendje zijn met **een jongen die al zijn melktanden nog heeft**.

Bij een kleine samenshooling even tevoren op het plein was **het tandenwisselen** ter sprake gekomen, en waarlijk, Jaap bleek de enige die daar nog niet aan toe was. Zijn triomf hierover verkeerde gauw in het tegendeel, toen de anderen die allen **een of meer lacunes** vertoonden hem voor zuigeling uitmaakten en Freekje aanwezen als lichtend voorbeeld. Want **Freekje had het grootste gat**.

P. 14 (Jaap)

Maar Jaap die iets ongewoons in zijn mond had **gevoeld spuwde in zijn hand en ontdekte twee blanke scherfjes tussen een beetje bloed**, wat hem nog harder huilen deed.

Hij [Pim] **griste de tandjes weg**, holde Freekje na en **hield hem de bewijsstukken voor** en had een ernstig onderhoud. Jaap volgde, nu en dan roze speekselvlokjes producerend hun spoor. [-]

Nou, het is goed, zei hij, nadat hij zich had overtuigd van **het hiaat in Jaapjes gebit**,...

Nagelaten documenten (Bas Lubberhuizen 2007)

Geen gebitten... voornamelijk correspondentie en de opera rotonde.